

ŠVIESA

LIEPA-RUGPIŪTIS-RUGSĖJIS, 1953

TURINYS

McCarthyzmo pavojus demokratijai.....	67
Taikaus sambūvio filosofija. A. B.	69
Tragedija. Eil. V. Žilaitis.....	74
Tymai ir žmonių kova su jais. J. J. Kaškiaučius, M. D.	75
Laikraštis ir jaunieji literatai....	77
Mūsų kova už laisvąjį žodį. A. Šilėnas.....	79
Jei mes turėsime mirti. Eil. Ethel Rosenberg	83
Moterų progos politiniame gyvenime. S. S.	84
"Paslėptas miestas." Eil. Petras Krapas.....	86
Tikėjimo ir netikėjimo laisvė. A. S.	87
Šviesa Lietuvos kaime. E. Mieželaitis.	88
Svečiuose. Apsakymas. L. S.	92
Štai jums ir nuotykis. Eil. Jonas Kaškaitis.....	95
Laisvės žygiuotė. Eil. V. Žilaitis.	96

33
Pipiras, A.
Brownsville Rd.
1532

ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers
Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba,

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

L.L.D. gynybos reikalais

Prezidentas Trumanas 1947 metų kovo 21 d. išleido taip vadinamą "Executive Order No. 9835", o prezidentas Eisenhoweris 1953 metų balandžio 27 d. paskelbė "Executive Order No. 10450". Šitie protvarkiai įgalina Valstybės Prokurorą sudaryti ir paskelbti taip vadinamų "subversyvių" organizacijų sąrašą. Tai esą neva apsaugai valstybės tarnautojų nuo priklausymo prie "neištikimų" organizacijų. Tai reiškia, kad valstybės tarnautojams draudžiama priklausyti prie tokių organizacijų.

Iki šiol Valstybės Prokuroras jau yra įtraukęs į tokį sąrašą apie tris šimtus įvairių liaudiškų organizacijų. Vienos tų organizacijų visiškai ignoruoja tą Prokuroro žygį, kaipo neteisingą, prieškonstitucinį reakcijos žygį prieš darbo žmonių judėjimą, kitos gi panaudoja visas legališkas priemones savo teisių apgynimui.

Šiomis dienomis buvo gautas iš Valstybės Prokuroro pranešimas, kad jis ruošiasi į tokį sąrašą įtraukti ir mūsų Lietuvių Literatūros Draugiją. Draugijos Centralinis Komitetas yra nutaręs ir pasiryžęs visais jam prieinamais ir galimais būdais Draugiją apginti, tai yra, nedaleisti įtraukti į minėtą sąrašą, o jeigu vis tiek būtų įtraukta, tai kovoti, kad tas įtraukimas būtų nuo Draugijos nuimtas. Yra keletas legališkų priemonių apgynimui, einant net iki teismo. Jūsų Komitetas stengsis tas visas priemones kuo sėkmingiausiai išnaudoti.

Jau yra susisiektas su advokatais ir naudojamasi jų pagalba.

L.L.D. yra nepolitinė legališka inkorporuota kultūrinė organizacija. Jos tikslai aiškiai pabrėžti jos Konstitucijoje. Visi juos gali matyti ir mato. Ji nėra užsiėmusi ir neušimdinėja jokiais priešvalstybiškais bei "subversyviškais" darbais. Per visą savo ilgą ir garbingą gyvenimą Lietuvių Literatūros Draugija nėra turėjusi jokių nesusipratimų su valdžia bei jos įstaigomis. Jos vadovybė demokratiškiausiu būdu išrenkama pačių narių. Jos finansinės atskaitos telpa spaudoje. Jos durys visuomet buvo ir tebėra plačiai atdaros visiems padoriems lietuviams. Įstojančio nario niekas neklausia jo politinių bei religinių įsitikinimų. Antrojo pasaulinio karo metu Draugija gavo iš valdžios įstaigų daugybę padėkos ir pagyrimų už jos pasidarbavimą karą laimėti.

Kalbant apie Draugijos gynimą, reikia, aišku, turėti mintyje lėšas. Jų pasidarys nemažai. Todėl prašoma kuopas ir pavienius narius apsigynimo pastangas paremti finansiškai.

Kitas ir svarbiausias dalykas: mokėkite narines duokles, lankykite kuopų susirinkimus, stiprinkite organizaciją. Čia darbas visų narių. Čia reikia visų narių talkos ir pastangų.

CENTRALINIS KOMITETAS.

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

No. 3

Liepa-Rugpiūtis-Rugsėjis (July-August-September), 1953

Metai XX

McCARTHYZMO PAVOJUS DEMOKRATIJAI

(Ištraukos iš senatoriaus Herbert H. Lehman prkalbos, pasakytos New Yorko Valstijos Demokratų Komiteto parengime 1953 m. balandžio 29 d.)

Daug buvo kalbėta, prezidentinių rinkimų kampanijos metu ir net dar daugiau paskutiniaisiais mėnesiais, apie "šliaužiančio socializmo" pavojų. Žinoma, šis pavojus buvo grynas baubas, sukurtas tų, kurie norėjo išgąsdinti žmones, kad jie bijotų demokratų administracijos ir nepasitikėtų ja.

Bet tuomet buvo ir dabar randasi tikras pavojus. Tai pavojus "šliaužiančio mikartijizmo" — subtilaus nuodo, kuris jau giliai įsikverbė į mūsų politinio kūno raumenis ir kraują. Jis jau sukaneveikė milijonų mūsų piliečių drąsą. Jis jau pasiekė mūsų pasitikėjimo civilinėmis laisvėmis šaknis. Jis jau susilpnino mūsų pasitikėjimą pačia demokratija.

Aš esu dažnai kalbėjęs apie civilines teises. Aš esu reguliariai pasmerkęs atėmimą mūsų broliams amerikiečiams pagrindinių teisių dėl jų rasinės, tikiybinių, spalvinių bei tautinės kilmės.

Ir, iš tikrųjų, toks teisių atėmimas ir tokia diskriminacija yra baisiausias piktybės, kurios pažeidžia mūsų tautinę sąmonę. Mes neprivalome nurimti, kol šitos nelygybės nebus prašalintos...

Bet tuo patim kartu, kai mes darbuojamės už lygias teises visiems mūsų piliečiams, mes neprivalome pražiūrėti šliaužiančios pavietrės, kuri lygiai tokiu pat nepaisymu grumoją sunaikinimu visų mūsų laisvių pačiam pastatui.

Štai prie ko, mano prieteliai, mes jau priėjome. Aš jums sakau visu savo giliausiu įsitikinimu, jog yra sistematiškai, pavojingai griauamas pats pasitikėjimas mūsų pamatinėmis laisvėmis. Mes jau pergyvename mažėjimą drąsos tas laisves apginti.

TYRINĖTOJAI PASIDARĖ INKVIZITORIAIS

Paskutiniais ketveriais metais mes traukėmės atgal žingsnis po žingsnio. Pasmerkimas kaltu šiandien supa kiekvieną, kurį apkaltina McCarthy, Jenner, Velde ir jiems panašūs. Tyrinėtojai, kuriuos daug tinkamiau vadinti inkvizitoriais, užėmė vietas, save nominavo ir save išrinko palaimintaisiais mūsų tautinio saugumo sargais, aukštaisiais persekiotojais neįstikimųjų ir aukščiausiais teisėjais kiekvieno lojalybės ir moralybės.

Klausinėjimas visų piliečių apie jų politinę praeitį, apie jų intymiškus moralinius supratimus ir apie asmeniškų draugavimų šiandien pasidarė paprasta ir priimta procedūra. Laipsniškai mes pripratome prie tokių žygių, ku-

riais anksčiau mes tikrai būtumėme pasipiktinę. Mes jau leidžiame, be viešo protesto, kad kongresinės tyrinėjimo komisijos šauktų novelistus, rašytojus, žurnalų ir laikraščių redaktorius, profesorius, mokslininkus, ir mokyklų vedėjus atlikti išpažintį apie savo praeitį ir asmeniškumus papročius, siekiant iki jų jaunystės ir kūdikystės dienų.

Net ir laikraščiai šaukiami pasirodyti prieš minėtas komisijas ir reikalaujami atlikti išpažintį apie savo politinius įsitikinimus.

Galimas daiktas, kad keletas tose profesijose asmenų yra šiandien arba yra buvę vienu ar kitu laiku komunistais. Bet jokių būdu tas negali pažeisti arba sumažinti lojališkumo bei sąžiniškumo tų galingų įstaigų, kurių mažą dalį sudaro tie keli asmenys...

PANEIGIMAS TEISIŲ BILIAUS

Virš visko, aš tikiu, kad turi būti pilnutinai laisvos nuo kongresinių tyrinėjimo komitetų policinio bauginimo bei prievartavimo seniai išbandytos Amerikos įstaigos, kurios reprezentuoja laisvę ir kurių apsaugai Konstitucijon buvo įrašytas Teisių Bilius — būtent, spauda, teatras, mūsų kolegijos ir universitetai, ir mūsų bažnyčios. Šioms didžioms amerikiečiams įstaigoms turi būti palikta save tvarkyti ir reguliuoti, kas liečia politinius įsitikinimus ir privatų jų užsilaikymą. Kongresinių komitetų kišimasis į tuos reikalus reiškia naikinimą mūsų laisvės šaknų ir mūsų demokratijos pilorių.

Argi tiesa, kad mūsų mokyklos ir universitetai skiepija mūsų jaunimui komunistinę ideologiją? Žinoma, kad ne. Argi spauda ir leidykla yra pasidavusios komunistinei įtakai? Net ir šnekėti apie tai yra juokinga.

Tad kam ta panika? Kodėl mes pavedėme McCarthy'ams ir Jenners'ams galią persekioti ir teisti ne tik tai visuomenės tarnautojus, bet ir privatiškus piliečius — mokslininkus, rašytojus, mokytojus, pasiremiant ne tik jų įsitikinimais, bet taipgi jų draugavimu, praityje ir dabar?

Kodėl mes save taip pažeminome ir pasi-

statėme visame pasaulyje ant juoko, leisdami tiems kongresiniams vigilantėms mūsų kraštą taip įbauginti?...

Betgi faktas, kad mes tokius dalykus daleidome. Mes daleidžiame, kad kongresiniai komitetai turi moralę ir legalę teisę būti teisėju mokymo mūsų mokyklose ir kolegijose, pasiimti ant savęs mokyklų tarybų ir administratorių atsakomybę nuspręsti, kas tinka ir kas netinka tose apšvietos įstaigose būti mokytoju.

Kokią spektaklį mes suteikiame pasauliui! Mes esame įtikinę savo žmones, jog ši mūsų galinga demokratija yra sausakimšai prikimšta išdavikais, šnipais, subversyviais ir lytiniais išsigimėliais. Mūsų demokratija perstatoma tokia silpnute sistema, jog visas savo vidines jėgas ji turi paaukoti tyrinėjimui, persekiojimui ir pasmerkimui.

Mes, mano prieteliai, faktinai, apribojame Teisių Bilių netiesioginiais užsipuolimais, siundimais, šmeižtais, nejausdami, jog taip yra daroma.

Visa tai atliekama subtiliai, laipsniškai, beveik neįmatomai. Tai yra didžiausias McCarthy, Jenner ir kitų jiems panašių sutvėrimų laimėjimas. Net jeigu šiandien jie patys staiga ir stebuklingai išnyktų iš politinės arenos, arba būtų vyriausybės pasėkmingai sudrausti — ko aš nesitikiu, — jų jau pasiekti rezultatai ilgai pasiliktų su mumis.

Jų pastangų kertamas smūgis nepasibaigia antgalviais. Jis suranda kelius į šalies įstatymus. Man užtenka patiekti tik tai vieną pavyzdį — McCarran Imigracijos ir Naturalizacijos Aktą, kuris yra aiškiausias baimės ir isterijos padarinys.

Aš jums patiekiau tamsų paveikslą. Tai padariau tiksliai. Kiek pajėgdamas stipriau aš parodyčiau kas atsitiko ir kas atsitinka su mumis visais. Aš taip nekalbėčiau, jeigu nematyčiau reikalo iššaukti iš jūsų afirmatyviško veikimo. Mums reikia atsiminti Thomas Jeffersono žodžius, kuomet jis pasakė: "Laisvės kaina yra nuolatinis budėjimas."

Taikaus sambūvio filosofija

A. B.

Generolų McArthur ir Fleet militarinė grupė neslepia savo nusivylimo, kad Korėjos karas prieš porą metų nebuvo paverstas Trečiojo pasaulinio-atominio karo pradžia. Jie reikalavo karo gaisru užkurti visus Tolimuosius rytus, pradedant puolimu ant didžiosios Kinijos. Jie sako, kad tikrai tuo keliu buvo galima laimėti Korėjos karas ir išgelbėti "laisvasis" pasaulis.

Balsų už naują pasaulinį karą netrūksta mūsų komercinėje spaudoje. Naujo karo troškimo neslepia McCarthy, McCarran, Jenner, Hoover ir visa eilė labai žymių žmonių mūsų šalies valdančiuosiuose rateliuose. Dar nesame pamiršę viešai paskelbtojo detališko plano pravedimui karo prieš Tarybų Sąjungą, smulkmeniškai nurodant ir išdėstant, kaip pat pradžioje tokio žygio ne tik reikalinga, bet ir lengvai galima iš oro atominės bombos pagalba paversti griuvėsiais socialistinio krašto didžiuosius septyniasdešimt penkis miestus. Kaip žinoma, tai buvo padaryta specialėje žurnalo "Collier's" laidoje 1951 metų spalio 27 d. "Karo specialistai" ir "strategai", laikraščių kolumnistai ir radijo komentatoriai prakaituodami įtikinėjo ne tik Ameriką, bet ir visą buržuazinį pasaulį, jog dabar laikas vienu dideliu smūgiu nušluoti nuo žemės paviršiaus socializmą ir socialistines idėjas. Ne visi tuos raštus palaikė pakvaišusių bei pablūdusių "intelektualų" sapaliojimu. Daugelis tais planais patikėjo ir laukė galutinio persiėmimo valandos.

NAUJO KARO SĄMOJUS

Trečiojo pasaulinio karo propaganda pagrįsta filosofija, jog kiek pastovesnis taikus sambūvis (sugyvenimas) socializmo su kapitalizmu negalimas ir neįmanomas, jog ginkluotas persiėmimas neišvengiamas ir reikalingas. Tuo būdu, juo greičiau bus prie to žygio prieita, tuo sveikiau. Vilkinimas ir atidėliojimas tarnauja "priešui". Laikas—jojo talkininkas. Jis stiprėja. Mes gi dabar tvir-

ti, — bent jau daug stipresni už jį. Ypatin-
gai mūsų pirmybė atominuose karo pabūkluo-
se įgalina mus jį nugalėti. Jeigu lauksime,
jis gali mus pasivyti, dar net ir pralenkti.

Atsimenate "privityvio" karo teoriją. Ji buvo plačiai ir garsiai propaguojama. Geriau mums pradėti karą, negu laukti "priešo" smūgių. Pradėdami karą, mes pasirenkame laiką ir vietą persiėmimui. Mūsų rankose iniciatyva. Tas "užtvirtina" laimėjimą...

Paskutiniaisiais laikais karo kurstymo propaganda šiek tiek atvėso,— geriau pasakius, pasidarė atsargesnė ir subtilesnė. Klaida būtų įsivaizduoti, tačiau, jog karo kurstytojai yra išsižadėję savo filosofijos.

KARO PERSPEKTYVŲ PASIKEITIMAS

Negalima, tačiau, dasileisti tos minties, jog nuo pasirodymo 1951 metais braižinio ("blue print") naujam karui sukurti ir jį "laimėti" niekas nepakito. Tas pats Korėjos karas, kuris turėjo MacArthursams ir Fleetams patarnauti geriausios ir seniai laukiamos išeities punktu, pasidarė be galo svarbiu egzaminu. Šio karo eiga pavirto lediškai šaltu vandeniu naujo karo apaštalamas už kalnieriaus. Juo ilgiau jis tęsėsi, tuo aukščiau ir rimčiau kilo klausimas: Jeigu tiek Amerikos karinių jėgų metus ir dar gavus iš keturiolikos ar penkiolikos kitų kraštų nemažai militarinės paramos, taip pat tam žygiui panaudojant Pietinę Korėją su trisdešimt milijonų gyventojų, pagaliau turint ten pat tokią neįkainuojamą operacijoms bazę Japonijoje, kuomet anoje pusėje tėra šiaurinė Korėja su desėtku milijonų gyventojų ir dar iš civilinio karo audrų pilnutinai neprisikėlusį Kinijos Liaudies Respubliką, — jeigu vistiek negalima beveik nė žingsnio pažengti pirmyn, tai kur protas įsivaizduoti, jog daug platesnio masto karą — pasaulinio masto karą — būtų jau taip lengva laimėti, kaip žurnalo "Collier's" strategai ir MacArthurai — Fleetai mums įkalbinėja? Juo toliau, tuo ryškiau Korėjos karas darėsi

akių atidarymo karu.

Tas irgi, reikia suprasti, prisidėjo prie susilpnėjimo gyrimosi greitai ir lengvai "preventyvį" karą laimėti.

KAPITALISTINĖS JĖGOS

Niekam nėra jokia paslaptis, jog pajėgiausios kariauti kapitalistiniame tokio karo fronte būtų Jungtinės Valstybės. Jos savo didelį pajėgumą įrodė Antrajame kare. Jų karinis potencialas labai didelis. Apie tai nė kalbėti nereikia. Kaip tik tas pajėgumas ir svaigina naujo karo kurstytojus laimėjimu.

Be to, Jungtinės Valstybės ne vienos. Jų pusėje laikosi Didžioji Britanija. Jos gali pasiremti Francūzijos talka. Ir Italija nepasiliktų neitrali, tai yra, kas liečia valdančiuosius ratelius — de Gaspero koaliciją. Netenka abejoti, jog jėgas mestų ant svarstyklių ir Vakarinė Vokietija, Adenauer grupės vadovaujama.

Tuo būdu, paviršutiniai žiūrint, čia turime labai tvirtą paspartį. Tik pasigilinus į problemą, dalykai pasirodo ne taip jau baisiai smagūs. Tiesa, pavyzdžiui, Didžioji Britanija turi daugiau kaip 600 milijonų žmonių su 13,000,000 ketvirtainių mylių žemės plotu, arba apie vieną viso pasaulio ketvirtadalį. Bet šiandien tas milžinas tikrai molinėmis kojomis. Be Britanijos salų ir Kanados, kur tas to milžino pajėgumas kariauti? Britų imperijos kūnas paskendęs ronose. Indija ir Pakistanas, kaip parodė jų atsinešimas linkui Korėjos karo, nelabai entuziastiškai skubintųsi Amerikos pradėto "preventyvio" karo liepsnon. Bent jau Indija gali patraukti visai kitais keliais. Be to, Britanija turi ant rankų Malajus, Keniją, Nigeriją, Cyprus, kur žmonės jau nebe juokais reikalauja laisvės ir nepriklausomybės. Platesniu mastu karas Azijoje ir Europoje, kuriame Britanija pasimotų dalyvauti, tikrai galima manyti, britų kolonijose dar labiau sustiprintų tas žmonių aspiracijas už laisvę ir nepriklausomybę.

Kas pasakyta apie Britaniją, dar geriau atitinka Francūzijai. Viena, Francūzija tebėra Antrojo karo išvarginta. Antra, jos pajėgumą kariauti nelabai aukštai rekomenduoja jos karas Indokinijoje. Net ir to palyginti mažo atsilikusio krašte karo Francūzija negali laimėti be labai rimtos finansinės ir mi-

litarinės Jungtinių Valstybių pagalbos. Trečia, Francūzijoje prieškarinės jėgos, vadovaujamos labai skaitlingos komunistinės partijos ir profesinių sąjungų (darbo unių), atsitikime karo su socialistiniais ir liaudiškosios demokratijos kraštais, nemažai trukdytų Francūzijos buržuazijai kraštą pilnutinai sumobilizuoti ir mesti ant karo svarstyklių. Todėl, kaip matome, iš Francūzijos nebūtų kožin koks Trečiajame kare talkininkas. Veikiausia pasirodytų, kad tiktai amerikiečių okupuota Francūzija galėtų bent jau savo pramonę nors dalinai išnaudoti tokio karo reikams.

Nekaip geriau reikalai stovi su Italija. Ypač birželio mėnesio parlamentarinių rinkimų rezultatai negali džiuginti naujo karo šalininkus. Jeigu ta milžiniška propaganda už de Gasperio grupę, kurioj buvo įkinkyta visa katalikų bažnyčios hierarchija su patim popiežiumi prysakyje, jeigu trijų ar keturių bilijonų dolerių ekonominė Amerikos parama Italijos kapitalizmui, nedavė rinkimuose valdančiajai buržuazinių partijų koalicijai absoliutės daugumos, tai buržuazinės Italijos pajėgumas pasauliniame kare negalėtų būti sprendžiamuoju.

Kaip su Vakarine Vokietija? Kad Vokietijos buržuazija, su Adenaurio grupe prysakyje, ištikimai išstotų prieš socialistinių kraštų frontą tokia kare, tai niekam netenka abejoti. Bet ir Vakarinėje Vokietijoje sentimentų prieš naują karą atsirastų nemažai. Net socialdemokratų neišdrįsta paremti Adenauerio programą įtraukti V. Vokietiją į kapitalistinį karinį frontą.

Vadinasi, blaivesni mūsų šalies politiniai valdovai tai visa permato arba negali nepermatyti. Ir tai gerai. Tai padeda tiems, kurie nepertraukiamai darbuojasi dėl naujo karo išvengimo.

SOCIALISTINĖS JĖGOS

Laikas nuo laiko komercinėje spaudoje pasirodo apskaičiavimų apie Tarybų Sąjungos ir jos talkininkų pajėgumą kariauti. Labai dažnai, pagąsdinimui Amerikos žmonių, tas pajėgumas padidinamas, perdedamas, išpučiamas. Dažnai radijo komentatoriai klausovuose sukelia siaubą "bolševikų galybe." Pav., vienas radijo komentatorius birželio 29 dienos

vakare šitaip apskaičiavo: Hitlerinė Vokietija turėjo viso labo tikrai 75 submarinus ir jais beveik laimėjo karą, pasiųsdama jūrų dugnan neapsakomą kiekį laivų su karinėmis gėrybėmis. Šiandien Tarybų Sąjunga, girdi, turi 300 submarinų, kurių kiekvienas yra tris kartus pajėgesnis už hitlerinį submariną. Įsivaizduokime, tuo būdu, ką mes būtume reiškę prieš Hitlerinę Vokietiją, jeigu Hitleris būtų galėjęs paleisti darban apie devynis šimtus submarinų!

Ne vienam minėto komentatoriaus klausovui šalti šiurpuliai nusiaubė nugarą.

Kad ir tuos perdėjimus ir išpūtimus žmonių gąsdinimui atmetus, vis tiek niekam negali būti paslaptis, jog šiandien Tarybų Sąjungos karinis pajėgumas yra labai didelis. Jos žmonių ir vyriausybės pasirodymas Ant-rajame kare visiems laikams įrodė, kad su Tarybų Sąjunga negalima rimtai nesiskaityti. Šiandien ji, "privityvio" karo užklupta, reikia manyti, nė kiek neprasčiau stengtusi pasirodyti.

Antra, ji nebėra viena ir izoliuota. Jos pusėje tokiam kare stovėtų Balkanų kraštai ir Lenkija su Čekoslovakija. Be to, vargiai pasiliktų neitrališka skaitlingoji Kinija, kuri, kaip jau sakytą, savo pajėgumą kariauti įrodė šiame Korėjos kare. Jau taipgi sakytą, kad imperialistinių kapitalistinių kraštų paverptos kolonijos Azijoje ir Afrikoje naudotųsi proga išsilaisvinti.

Vadinas, "privityvio", naujo karo šalininkai naiviškai sapnuoja, kai jie vaizduojasi, kad toks karas iš Amerikos ir jos talkininkų pusės būtų greitai ir lengvai laimėtas. Galima ir reikia skaityti nebepagydomais proto ligoniais tuos, kuriems dar ir šiandien nėra atidarius akių Korėjos karo tikrovę ir nors paviršutinis, šaltas ir neperdėtas socialistinio pasaulio karinio pajėgumo apkainavimas.

Nereikalingas joks perdėjimas. Tikrovė tokia, jog abiejose pusėse jėgos yra milžiniškos. Nereikalinga šiaudo skaldymu užsiimti. Kurioje pusėje pajėgumo yra daugiau, o kurioje mažiau, nėra svarbiausia klausimas. Kurie tuo klausimu sau galvas suka ir naktimis nemiega, visiškai veltui laiką ir save eikvoja.

NAUJOJO KARO POBŪDIS

Jeigu naujas karas kiltų, kuriame Amerikos ir Tarybų Sąjungos karinės jėgos tiesio-

giniai susikirstų, jis būtų tikrai pasaulinis karas. Sunku įsivaizduoti, kaip ir kokia šalis galėtų išlikti vienaip ar kitaip nepaliesta. Juk jau ir Antrojo pasaulinio karo metu nedaug kraštų buvo išlikę neįsitraukusiais į kovas. Naujame kare dar mažiau vietos pasiliktų neitrališkumui.

Tai viena pagrindinė naujo karo ypatybė. Kitą jo ypatybę sudarys vėliausi ir naujausi žmonėms naikinti ir miestams niokoti išradimai. Šioje srityje pasiekimai yra istoriniai. Niekados pirmiau pasaulis nebuvo taip giliai ir plačiai įkinkęs mokslą ir smegenis į naikinimo procesus kaip šiandien. Užtenka turėti mintyje du pasiekimu: atominę bombą ir biologinius ginklus. Yra tokių karo žinovų, kurie biologinius ginklus, ligų užkrėtimui perus ir bakterijas, skaito net baisiau ir pavojingesniu karo pabūklų už atominę bombą.

Tiek atominių, tiek biologinių ginklų pajėgumo šiandien joks protas pilnai negali apčiuopti, nei vaidentuvė įsivaizduoti. O kad, naujam pasauliniam karui iškilus, visi tie ir kiti pabūklai būtų panaudoti, vargiai kas šiandien išdrįsta abejoti.

Sunaikinimas būtų baisus. Beveik reikia su- tikti su tais, kurie teigia, kad tokiam kare nebūtų nei laimėtojų, nei pralaimėtojų: visi būtų sunaikinti, arba, geriau, visi save sunaikintų. Antrojo pasaulinio karo nesvietiški sunaikinimai pasirodytų vaikų žaidimo padariniu.

DU KELIAI

Iš to, kas viršuje pasakytą, natūrališkai išplaukia klausimas: Kur išeitis? Jis jau seniai kyla kiekvieno dar pajėgiančio kiek blaviau protauti vyro ar moters galvoje.

Aišku, jog prieš mus ir prieš visą žmoni- ją stovi atdari du keliai: kelias į naują karą ir sunaikinimą, ir kelias į suradimą tų dviejų — socialistinės ir kapitalistinės — santvarkų takaus sambūvio bei sugyvenimo.

Kurį kelią žmonija pasirinks? Labai daug priklausys nuo Amerikos žmonių orientacijos. Mus visus veikia dvi filosofijos. Jau pradžioje kalbėjome apie tuos McArthurus ir Fleetus, McCarthyjus ir Hooverius, kurie jau seniai propaguoja negalimumą jokio pastovesnio takaus sambūvio tarpe Jungtinių Ameri- kos Valstybių ir Tarybų Sąjungos. Jie išeitį

siūlo tiktai visuotiniame kare.

Bet vis garsiau ir garsiau pradeda reikštis Amerikos žmonėse kita filosofija, būtent: taikaus sambūvio arba taikios koegzistencijos filosofija. Ji tebėra nedrąsi. Jos mažai teuzėisi komercinėje spaudoje. Ji neigiama ir gniaužiama naujo karo šalininkų riksmo ir propagandos. Bet apie tai jau labai rimtai galvoja daug Amerikos žmonių.

Labai daugelio Amerikos žmonių nūdiene nuomonę veikiausia bus išreiškus Rebecca F. Gross, Lock Haven (Pa.) Express redaktorė, kuri 1953 metų pavasarį kartu su devyniais kitais amerikiečiais žurnalistais bei laikraščių leidėjais lankėsi Tarybų Sąjungoje. Sugrįžusi Amerikon ji pasakė:

“Nežiūrint to, kas atsitiks ateityje, didžiausia tarptautinė problema prieš mus yra taikaus sambūvio viename pasaulyje su Rusija problema — ne su įsivaizduota Rusija, bet su tikroviška, aktuališka, žmoniškąja Rusija.”

Ypač kietai Amerikos žmonės paveikė dar prezidento Trumano oficialus pripažinimas, kad atominius pabūklus jau gali pasigaminti ir pasigamina ir Tarybų Sąjunga. Daugelis žmonių rimtai pradėjo galvoti: Jeigu mūsų lėktuvai galėtų pasiekti Maskvą ir ant jos iš oro numesti bent jau vieną atominę bombą, tai juk iš Maskvos lėktuvai galėtų atlėkti ant mūsų New Yorko ir padaryti tą patį. Niekas neabejoja, jog Tarybų Sąjunga irgi turi bent jau beveik tokius, jeigu dar ne greitesnius, lėktuvus. Kaip greitai Sovietai išmoko pasigaminti atominę bombą, mums naujo karo filosofija pavirto kraštutiniausia beprotybe.

Sutiksime, kad geroka šios žmonių nuomonės dalis yra pagrįsta grynai baimės sumetimais. Sutiksime, kad kol kas nedaug tesiranda tokių, kurie pripažįsta taikų sambūvį geru ir naudingu pasirinkimu ne tik Europai bei Azijai, bet ir mūsų sausžemiui, ir Amerikai, — jos žmonėms, jos ateičiai, jos istorinei misijai. Bet svarbu, kad tokio sentimentu randasi ir kad jis kasdien didėja. Laikas kalba už tuos, kurie laikos taikaus sambūvio filosofijos.

Žodis kitas apie anos pusės nuotaikas. Nėra niekam jokia paslaptis, jog socialistinio pasaulio vadovybė jau nebe šiandien kalba apie reikalingumą ir galimumą tarpe socializmo ir kapitalizmo taikaus sambūvio. Dar gyvas bū-

damas Stalinas ne kartą, bet desėtkus kartų pasikalbėjimuose su užsienio korespondentais bei oficialiuose dokumentuose, kaip tarybinės vyriausybės premjeras ir Komunistų partijos vadas, yra pasisakęs už tokį sambūvį. Tarybų Sąjungos Komunistų partijos XIX suvažiavimas ryškiai ir griežtai pasisakė už vedimą tokio taikaus sambūvio politikos. Už tokią politiką kalbėjo prie Stalino karsto Malenkovas ir Molotovas. Partijos organas “Pravda” rašo:

“Tarybų valstybė vykdo taikos išsaugojimo ir sustiprinimo, kovos prieš karo paruošimą ir sukėlimą politiką, tarptautinio bendradarbiavimo ir reikalinių ryšių su visomis šalimis vystymo politiką. Vadovaudamasi lenininiu stalininiu teiginiu apie taikaus priešingų sistemų sambūvio galimumą, Tarybinė vyriausybė yra tos nuomonės, kad nėra tokių tarptautinių problemų, kurios negalėtų būti išspręstos taikiu būdu suinteresuotų šalių savitarpio susitarimo pagrindu.”

TAIKAUS SAMBŪVIO FILOSOFIJOS PAGRINDAI

Be aiškios ir pagrįstos baimės, kad atominis-biologinis karas faktinai visus sunaikintų, ginklais susikirtus Jungtinėms Valstybėms su Tarybų Sąjunga, taikaus dviejų priešingų sistemų sambūvio filosofija dar turi ir kitus pagrindus. Jie taip pat yra rimti. Juos taip pat reikėtų plačiai ir sistematiškai diskutuoti visame pasaulyje.

Didelėje dalyje pasaulio kapitalizmas yra jau gana sena socialinė sistema, — bent jau keleto šimtų metų amžiaus. Ji paremta private kapitalistine nuosavybe ir algine vergija. Kapitalistinė visuomenė yra klasinė visuomenė. Tuo yra pagrįstos visos įstaigos, visi oficialieji supratimai ir poelgiai. Kapitalistinėje sistemoje dirbantieji atpalaidoti, atkirsti ir atskirti nuo nuosavybės darbo įrankiuose. Dirbtuvės, fabrikai, įmonės, susiekimo priemonės beveik išimtinai, ypač pas mus Jungtinėse Valstybėse, priklauso kapitalistinėms monopolijoms, — palyginti mažai krašto žmonių grupei, palyginti neskaitlingam luomui.

Tai mums žinoma ir apie tai kalbėti nėra reikalo.

Bet štai pakyla socializmas, nauja socialinė

sistema. Pati socializmo, mokslinio socializmo, filosofija tebėra jaunutė, — pradedant su Markso ir Engeldo Komunistų manifestu, tik truputį daugiau kaip šimto metų amžiaus. Gi socializmas praktikoje dar neturi nė vienos geros gentkartės amžiaus. Socializmas praktikoje pasirodė tikrai su didžiąja proletarine 1917 metų revoliucija Rusijos imperijoje. Socializmas savo šaknis jau gana giliai suleidęs yra tikrai vienoje Tarybų Sąjungoje. Liaudiškosios demokratijos kraštuose, ypač Kinijoje, kurie taip pat priskaitomi prie socialistinio fronto kariniame susikirtime, socializmas dar tebedaro pirmuosius žingsnius, — socializmas kaip ekonominė, socialinė sistema. Jeigu ne po socializmu praktikoje, tai bent jau po socialistinės filosofijos vėliava šiandien randasi aiškiai septyni ar aštuoni šimtai milijonų žmonių!

Socializmas pagrįstas tuo supratimu, kad reikia ir galima apsieiti be socialinių klasių, be žmogaus išnaudojimo žmogumi, kad darbo ir susisiektimo priemonės turi būti visuomenės nuosavybė. Aišku, kad tuo supratimu remiasi visos socialinės įstaigos. Čia jau turime naują kultūrą, naują civilizaciją, naujus ne tik polekius, bet ir poreikius.

Kapitalizmo šalininkai tvirtina, kad kapitalizmas yra geriausia socialinė žmogaus išrasta ir išugdyta sistema-santvarka. Ji davusi žmonėms gerovės ir palaimos tiek, kiek jokia pirmiau buvusi socialinė sistema negalėjusi duoti ir nedavusi. Ji esanti amžina, — arba bent turėtų būti amžina. Ji esanti nepaliečiama ir nepajudinama.

Socializmo šalininkai taip pat karštai gina socialistinę sistemą. Jie teigia, kad socializmas pirmu sykiu išlaisvina žmogų ne tik iš visokios vergijos, bet iš visų nedateklių. Tikrai socializmas neša žmonėms tikrą laisvę ir gerovę. Už pavyzdį jie stato jau didelius socializmo atsiekimus praktikoje Tarybų Sąjungoje.

SANTVARKŲ LENKTYNIAVIMAS

Priešingų socialinių sistemų taikaus sambūvio šalininkai sako: Čia mums, čia visai žmonijai, reikia ne viską naikinančio karo tarpe tų dviejų sistemų, bet lenktyniavimo taikos sąlygose. Ilgainiui patyrimai, praktika, pavyzdžiai išspręs visus klausimus, visus

nesusipratimus, visus ginčus. Civilizuotas, protingas kelias yra tikroji išeitis. Tegu kapitalizmas parodo viską, ką jis gali; tegu socializmas parodo, ką jis gali. Tegu tarpe tautų ir kraštų eina bendradarbiavimas visose srityse. Tegu žmonės iš skirtingų ir priešingų socialinių santvarkų vieni kitus geriau pažįsta.

Tokiose lenktynėse ilgainiui neišvengiamai laimės be karo, be skerdynių, be visuotinio sunaikinimo, toji sistema, kuri žmonėms geriau patiks. O jiems geriau patiks ta sistema, kuri suteiks jiems daugiau laisvių ir medžiaginių bei dvasinių gerovių.

Štai taikaus sambūvio filosofijos pagrindai: aiškūs, suprantami, išmintingi, — aiškūs ir išmintingi bent jau blaiviau protaujantiems žmonėms, bent jau žmonėms, karo kurstytojų ir atominės isterijos nesukoneveiktiems.

LENKTYNIŲ GALIMYBĖS

Lenktynėms gi galimybės tiesiog neapskaičiuojamos. Joms plačiai durys atdaros kiekvienoje žmogaus gyvenimo srityje.

Imkime gamybą — visapusišką, pilną išnaudojimą mokslo ir mašinos ne karams, ne naikinimui, bet žmonių poreikių aprūpinimui, žmonių gerovės lygio kėlimui, — gaminimui ir teikimui kasdienio vartojimo daiktų, kurių dar ir šiandien, kad ir mūsų turtingiausioje kapitalistinėje šalyje — Jungtinėse Valstybėse — tiek daugeliui milijonų žmonių taip verkiančiai dar stokuoja. Anglis ir garas jau išeina iš mados. Pradės išeiti iš mados ir elektros jėga. Ateis į gamybą atominės energijos gdynė. Ji ateina. Tokios neaprėpiamos galimybės!

Tegu čia praktikoje kapitalistinė ir socialistinė-komunistinė sistemos įrodo savo pirmybę. Tegu žmonės ne tik savo akimis mato, bet savo gyvenime praktiškai pajunta, kuriai sistemai daugiau rūpi liaudies, — ne saujelės, bet visos liaudies, viso krašto žmonių, — medžiaginė gerovė.

Arba štai žmogaus tarnybai gamtos pakinkymo sritis. Socializmas jai jau turi naują ir moksliską pavadinimą, — ją vadina gamtos *pertvarkymo* mokslu. Ne tikrai Tarybų Sąjungoje, bet ir Amerikoje ir visame kapitalistiniame pasaulyje protui jau seniai žinomos galimybės tam tikrame laipsnyje pakeisti kli-

matą, sausumas, dyklaukius paversti gražiausiomis žaliuojančiomis sodybomis. Labai daug kas jau visiems žinoma apie galimybes pagerinti, pakeisti augmeniją, atsidaryti naujus, tiesiog neišsemiamus maisto šaltinius, pagerinti senąsias ir išvystyti naujas gyvūnijos veisles. Jeigu visoje toje srityje mes dar neturime tokių "stebuklų," kokie jau galimi pasiekti, tai, viena, kad žmonijos energija ir lėšos išieškvojama gaminimui naikinimo priemonių ir vedimui karų; antra, kad kapitalistinės sąlygos trukdo, stovi ant kelio, neleidžia pilnutinai panaudoti mokslą ir žinojimą. Tai juk kiekvienam protaujančiam žmogui žinoma, ir todėl apie tai nė kalbėti neapsimoka.

Negalima net įsivaizduoti, kokia tai plati dirva lenktynėms tarpe kapitalizmo ir socializmo.

O kaip su kultūrine dirva? Kas gali užginčyti milžiniškas galimybes lenktynėms šitoje žmogaus gyvenimo srityje? Mokykla, spauda, literatūra, menas, teatras, televizija, sportas — štai tikrai keli pavyzdžiai, kur taikos sąlygose lenktynėms tarpe kapitalizmo ir socializmo bei komunizmo nesimato jokių ribų. Čia jau įeina ir paties žmogaus auklėjimasis, keitimasis, tobulėjimas — tobulėjimas jo galvosenoje, jo poreikiuose, jo jausmuose, jo samprotavimuose. Čia įeina tautų ir rasių naujo sambūvio išauklėjimas, visokios tautinės ir rasinės neapykantos išnaikinimas, tautinės ir rasinės meilės išvystymas.

Tegu tos dvi socialinės sistemos praktikoje visiems žmonėms įrodo savo pirmybę — pirmybę ne žodžiais, ne rezoliucijose, pažaduose bei konstitucijose, bet praktiškame, kasdieniame žmonių gyvenime.

Užteks to, kas čia pasakyta, ką reikėtų žmonijai įgyvendinimas praktikoje taikaus sambūvio tarpe šių dviejų dominuojančių socialinių santvarkų filosofijos.

Ar ne todėl mūsų naujo karo šalininkai, — šalininkai persiėmimo ginklais, baidosi taikaus sambūvio sąvokos, jog jie žino, kad tokiose lenktynėse kapitalizmui nesiranda progos laimėti?

Tragedija

Slėpdamas širdį tragediją
Šypsėnos kaukėmis ant veido,
Loši Pajaco komediją
Iš saulės, kuri mus apleido.

Nelengva prieš sriovę paplaukti,
Taip, kaip ir prieš tamsą išstoti:
Plėšrūnai pasimoję kaukti,
Kad tuomi teisybę aploti.

Kankynė tau širdį užplūdus,
Ašaromis akys pasriuovę,
Kad liaudies benokstančius grūdus
Amaro pavietrės užgriuovę.

Įnirtę akli fanatikai,
Jų jausmai kerštu prisigėrę,
Ištarkie tu tiesą tai klikai:
Jie sutremps čia tave nutvėrę.

Kad esi vienišas, bespėkis,
Dėl to tau ir tenka nuliūsti,
Skriaudžiamų ir pavergtų siekis:
Žibintas — bandomas užpūsti.

Dolierių galybė klatinga
Verdantį vulkaną sulaiko,
Jovalo gausuma maistinga
Patenkins penimus lig laiko.

Bet su laiku audros apilsta,
Negali amžinai jos siausti,
Žibintas ūkanoje smilksta,
Dėlto teks mūs spēkas suglausti.

Nes buities mokykla didinga
Urminiai akis atidaro,
Kai liaudies žygiuotė teisinga
Užguitiems svaigulį pravaro.

Įžulėjusių siautėjimui
Antpuolį ant savęs išjudins,
Mirtini žygiai, kentėjimui
Snaudžiančius iš miego pabudins.

V. Žilvitis

Tymai ir žmonių kova su jais

J. J. KAŠKIAUČIUS, M. D.

Iš visų užkrečiamųjų ligų labiausiai limpa mi yra tymai. Tymai, edra, blusinė, "measles", "rubeola". Epidemijomis tymai nusiaučia tūlas sritis. Retas kas išsisuka nepersirgęs šita pavojinga liga.

Tymai labiausiai guldo vaikus, bet neaplenkia ir vyresniųjų. Bent devyni iš dešimties perserga tymais. Pati savaime liga būtų dar netaip bloga, jei ne tie visokie prisipainiojimai, kaip plaučių uždegimas, vidaus ausies uždegimas, net ir inkstų ir smegeninių plėvių uždegimas.

Tačiau tymų pavojai tapo žymiai apgenėti per pastaruosius keletą metų. Čia daugiausia padėjo išskyrimas iš kraujo gama-globulino. Tai tam tikra kraujo plazmos dalis, kurioje susidaro bet kokie virusiniai ar bakteriniai priešnuodžiai. Atseit, gama-globulinai turi ligai priešingąjį elementą — imunitetą.

Išleidus žmogui gama-globulino, jei jam tenka apsikrėsti, tai jam tymai esti tokie lengvūčiai, kad jis mažai ką tejaučia. Kūdikį toks gama-globulinas gali net apsaugot nuo susirgimo keletą savaitių. Tai laikinis, trumpalaikis imunitetas.

Nors tas gama-globulinas sumažina tymų komplikacijas, bet pačios ligos siautėjimo nesulaikė, nes tai nėra čiepai ar skiepai, bet tik ligos apramintojas.

Pirma išradimo to gama-globulino, tymai numarindavo tūkstančius savo aukų. Pradėjus tą globuliną vartoti, ligos dantys atšipo, mirtingumas labai sumažėjo.

Tymus paskleidžia virusiniai parazitėliai, kurių milijonai veisiasi ligonio nosyse ir gerkelėje. Jei tik kiek pastovėsi prie ligonio, susirgsi paskiau, jei dar nesi sirgęs, gal už 10—14 dienų. Tai tiek dienų ima, kol virusiniai nuodai gerokai įsigali ir įveikia apsikrėtusį žmogų.

Už 10—14 d. po apsikrėtimo, vaikas suseraga lyg kad sloga bei slanktu: pradeda čiaudėti, snargliuot, ašarot. Akys jam parausta. Suima karštis, kosulys kamuoja. Ir už poros

dienų burnoje atsiranda baltos dėmelės, mažyčiai balti ar pilki taškeliai. Dar už poros dienų vaiką ir išberia raudonais kiek pabrinkusiais puškeliais bei spuogeliais, pirma ant veido, ant kaktos, paskui ir po visą kūną jų tirštai pribarsto.

Vaikui bloga, net ir vemt kartais verčia, galvą skauda. Nuolat jis kosti, akys šviesos bijo, temperatūra apie 103 F. laipsnius.

Po penketo dienų karštis nupuola, aprimsta kosulys, snargliavimas. Pradeda nykti išbėrimai: neberaudoni, bet rudi, pilki pasidaro, ir už savaitės išnyksta.

Jei karštis nenupuola po 5 dienų, reikia gydytojo: veikiausia bus išimetus koks susipainiojimas.

Bendrai, tymai labai išsunkia vaiką, sumažina jo atsparumą prieš bet kokią kitą ligą. Po to jis greičiau gali apsirgti kokliušu, ar vėjarauplėmis, skarlatina, influenza, inkstų uždegimu, arba net ir džiova ar reumatinu karščiu, net ir smegenų plėvių uždegimu ir pačių smegenų uždegimu.

Pastaroji labai sunki liga. Vaiką suima tampyt konvulsijos, marina ir neretai visai numarina. Jei ir pasveiksta, tai gali likti silpnaproty ar paralyžiuotas.

Visus šituos pavojus ir susipainiojimus prashalina gama-globulinas. Bet su juo reikia pasiskubinti. Nereikia laukti ir susirgimo. Jei vaikui pasitaikė būt, kur yra ligonis, tymų pagautas, tai tokiam vaikui reikia įleisti su adata gama-globulino, tą pačią dieną ar kiek vėliau, bet ne vėliau, kaip 7 dienos po atsilankymo pas ligonį. Jei pavėluosi, tai nebegebės ir tas globulinas. Gama-globulinas — labai geras daiktas. Su juo jei ir susirgsi, tai persirgsi lengvai, be komplikacijų, ir paskui tu jau tymais niekad nebesirgsi, turėsi imunitetą visam gyvenimui.

Jei nesirgusi vaiką aprūpinsi gama-globulinu, tai jis turės imunitetą prieš tymus koki mėnesį. Neilgai, bet ir tai gerai. Paskui ir vėl galima pakartoti. Jei visi stropiai grieb-

tūsi to gama-globulino, tai mirčių nuo tymų nebebūtų, ir patys sirgimai būtų lengvučiai.

Bet koks žmogus, kada nors sirgęs tymais, turi savo kraujo plazmoje to priešnuodiško gama-globulino. O šviežiai persirgęs tymais žmogus ar vaikas turi dar stipresnį gama-globuliną. Gama-globuliną suteikia raudonasis kryžius. Visai išvengti tymų dar negalima, nes dar nėra išrasta prieštyminių čiepių, bet gama-globulinas labai gražiai pažaboja tymus.

VOKIŠKI TYMAI

Nežinau, ar tai vykęs ligos pavadinimas, bet Amerikoje "german measles" yra "rubella", truputį panaši tymams.

Pat savaime šita liga yra lengva, lyg kad sloga, slanktas. Atsiranda ir išbėrimai, bet reti, netaip raudoni ir išnyksta po 3—4 dienų. Esti kiek ir karščio, bet jis menkas ir tęsiasi tik trejetą dienų.

Vokiški tymai visai skirtinga liga, nieko bendro neturi su tymais. Bet tai irgi virusinė ir labai užkrečiama liga. Persirgusieji vokiškais tymais, irgi turi visam amžiui imunitetą.

Ypatumas ir pasalingas žalingumas šių vokiškų tymų išryškėjo dar netaip seniai. Vis tai būdavo skaitoma nereikšminga, lengva karštinėlė. Bet pasirodė, kad jos esama ir labai pasalingos ir labai pavojingos ligos. Tiesa, bet kam kitam vokiški tymai ir lengva, nežalinga liga, užtat ji labai ir labai pavojinga ir žalinga bet kokiai nėščiai moteriai, būsimajai motinai. Jei nėščia moteris suseraga vokiškais tymais, tai jai pačiai nieko tokio, lengvai pereina, bet jai gims sužalotas, suko-neveiktas kūdikis. Ypatinai bloga, jei vokiški tymai užėina pirmaisiais trim nėštumo mėnesiais. Tos ligos nuodai visus savo nagus suleidžia į liaunutėlį gemalą ir jį visą perima, sugadina, apnuodija.

Kai kada tokia nėščia moteris neišnešioja iki galo, išsimeta, pagimdo kūdikį negyvą ir gal pirma laiko. Tai dar būtų pusė bėdos. Bet blogiausia yra tai, kad jai gimsta koks išsigimėlis, pusprotis, arba visai žabalas, aklas, dėl įgimto katarakto. Gali būti ir kurčias, su netikusia, sužalota širdžia, kreivas, suglebes.

Pirma tokie nenormalumai būdavo primeta-

mi taip sau apsigimimui, bet moksliniai tyrimai susekė ir prirodė, kad čia kaltė ne apsigimimo, bet virusinio apnuodijimo. Mokslininkų tapo neabejotinai įrodyta, kad nėščios moteris, sirgusios nėštumo pradžioje (pirma, antrą ar trečią nėštumo mėnesį) vokiškais tymais, gemalas neišvengiamai esti užnuodytas ir sugadintas tų nelabųjų virusinių nuodų, sužalotas nebepataisomai. Gimsta nelaimingas išgamukas, netikęs niekam: kančia ir apmaudas motinai ir našta visuomenei.

Visa eilė tyrinėjimų įrodė, kad už vis blogiausia nėščiai moteriai sirgti vokiškais tymais per pirmutines šešias nėštumo savaites. Kūdikis gims koks pusgalvis, idiotas, arba nečias, be kalbos ir be klausos (kurčias ir nebylys), aklas, arba dar koks suvytėlis, sunykėlis.

Jei nėščiai moteriai tenka sirgti vokiškais tymais per antrąsias nėštumo šešias savaites, tai irgi gims apsigimėlis, bet gal netoks bausis. Tolimesniais nėštumo mėnesiais šita liga gali išeiti ir be pavojų kūdikiui.

Ir dar kas. Nėščia moteris pagimdys kokį kreivaprotį, kreivakūnį, žabalių ar nečią belaimį, jei ji buvo sirgusi vokiškais tymais dar ir prieš nėštumą, net ir šešetu savaičių pirma nėštumo. Dar blogiau, jei arčiau nėštumo. Surasta, kad ligonio organizmas vis dar tebeturi tos piktosios ligos nuodų, net per du mėnesius po persirgimo.

Vokiški tymai griebia labiausiai jaunas žmones. Jie ypač labai limpa kitiems pat pradžioje ligos, dar pirma išbėrimų atsiradimo. O kadangi šitaip apsikrėtusiųjų sirgimas lengvutis, tai nėščia moteris gali ligos ir nepastebėt arba nekreipti dėmesio. Tik pasčiau išeina aikštėn visa baisi tragedija, kai jai gimsta ligos nuodų sugadinta žmogystė.

Tai ir yra sunkiausia problema. Jei tik liga prasidėjo nėščiai moteriai, visiškai nėra jokio būdo apsaugot būsimąjį kūdikį nuo sužalojimo.

Tokio sugadinto kūdikio gimimas yra baisi nelaimė netik pačiam tokiam kūdikiui, bet ir visai šeimai. Iš susikrimitimo motina neretai sugadina savo nervus ir protą.

Dėl šitų priežasčių tūli įžymūs medicinos autoritetai ragina daryt abortą moteriai, jei jai tenka susirgti vokiškais tymais per pirmuosius tris nėštumo mėnesius. Bet čia ne-

taip lengva. Tikiu, kliūtys, asmeniniai sąjudžiai klausimą sutrukdo. Sutrukdo ir įstatymai. Kolorado, Naujosios Meksikos ir Merilando valstybėse ir Kolumbijos apygardoj abortas leidžiamas, jei moteris sveikatai grėsia pavojus. Kitos 45 valstybės leidžia abortą tiksliai tada, kada motinos gyvastis pavojuje.

Kaip ten bebuvę, geriausia, jei mergina perserga vokiškais tymais bet kada prieš vestuves, prieš santuoką. Tai bent nebus tada baimės susilaukti kokio pabaisos, nes, kartą sirgusi ta liga, ji daugiau ja nebesirgs. Gydytojai pataria, kad kiekviena, dar nesirgusi vokiškais tymais, mergaitė visai mėgintų ją apsikrėsti ir persirgti. Tyčia ji turėtų applan-kyt ta liga sergantį žmogų, kad jai priliptų ta liga.

Beje, kaip su tymais, taip ir su vokiškais tymais — galima apsirūpinti gama-globulino. Jei įleisti gama-globulino tą pačią dieną, kai

žmogui teko susidurti su apsikrėtimo pavojumi, tai jam pasidaro dirbtinis imunitetas 18 dienų.

Dabar jau plačiau vartojamas tas gama-globulinas, pagamintas iš kraujo persirgusiųjų vokiškais tymais asmenų. Jeigu nėščia moteris turėjo progą apsikrėsti ta liga, tuoj jai reikia įčirškinti gama-globulino. Kuo greičiau, tuo geriau. Geriausia, jei nėščiai moteriai įleidžiama gama-globulino nuolatai, per visus tris pirmuosius nėštumo mėnesius. Susirgusi vokiškais tymais, tokia moteris esti pusėtinai gerai apsaugota nuo galimo pavojaus: kūdikiai tokiais atvejais gimsta normalūs.

Ir dar kas. Netik vokiški tymai, bet ir kita kokia sunki parazitinė liga, jei ja suserga nėščia moteris nėštumo pradžioje, gali apgadinti liaunutėlį gemalą. Ir tokia motina gali pagimdyti nenormalų kūdikį.

LAIKRAŠTIS IR JAUNIEJI LITERATAI

Vilniaus dienraščio Tiesos pastabos ir kritika nušviečia sritinėse ir rajoninėse spaudos uždavinius bei problemas.

Socialistinė santvarka sudarė visas galimybes pasireikšti jaunoms jėgoms vystant savo kūrybinius sugebėjimus. Mūsų šalyje jaunieji literatams teikiama nuolatinė ir dalykinė parama, jų darbas yra nukreipiamas teisinga, padedančia jiems kūrybiškai augti kryptimi.

Rimtas vaidmuo organizuojant jaunųjų literatų veiklą, auklėjant, keliant ir vystant jų kūrybinius sugebėjimus tenka spaudai. Jaunieji rašytojai, kurių vardai yra plačiau žinomi respublikos skaitytojų tarpe, kaip tik išaugo ir išėjo savo kūrybinę mokyklą bendradarbiaudami laikraščiuose.

Nemažą darbą šioje srityje atliko kai kurie sritiniai ir rajoniniai laikraščiai, stiprindami ryšius su jaunaisiais rašytojais, burdami ir ugdydami pradedančiuosius literatus. Prie eilės rajoninių laikraščių redakcijų veikia pradedančiųjų literatų būreliai, skelbiami konkursai vietinių literatų kūrybai, jų kūriniai spausdinami laikraščiuose.

Palyginti daug vietos ir dėmesio literatų kūrybiniam darbui skiria Ukmergės rajono laikraštis „Tarybinis kelias“. Jame vis dažniau pasirodo literatūriniai puslapiai, spausdinamos apybraižos, eilėraščiai, recenzijos ir kt. Neseniai laikraštyje buvo paskelbti konkurso eilėraščiui ir apsakymui rezultatai. Jie parodė, kad jaunieji rajono literatai — iš mokyklų, kolūkių, įmonių — savo kūryboje mėgina atsilipti į svarbiausius mūsų gyvenimo klausimus. Premijuotas yra pradedančiosios literatės M. Rapkauskaitės eilėraštis „Komjaunimo organizacijos sekretoriui“. Pradedančioji poetė Br. Kerbelytė premijuotame eilėraštyje „Maskva“ išreiškia gilią meilę tarybinės Tėvynės sostinei, apdainuoja tarybinių tautų draugystę. Pramonės temai, kovos naujo prieš seną temai skirtas laikraštyje išspausdintas premijuotas H. Valeikos apsakymas „Naujasis direktorius“. Apie kovą prieš kenkėjus kolūkyje, apie budrumą rašoma V. Palušio apsakyme „Blakė“ ir t. t. Laikraštyje spausdinama konkursui prisiųstų kūrinių apžvalga, kurioje pabrėžiama, kad jaunieji savo kūryboje stengiasi pavaizduoti puikųjį ta-

rybinį gyvenimą, o taip pat iškeliami būdingi tos kūrybos trūkumai.

Kartu reikia pasakyti, kad laikraščio redakcija dar nepakankamai dėmesio kreipia į spausdinamų kūrinių idėjinį-meninį lygį, todėl kai kurie jų yra silpni, su neretai pasitaikančiomis klaidomis. Negalima užmiršti, jog bet koks reiklumo mažinimas yra menka paslauga jauniems literatams.

Jaunųjų literatūrų kūryba neretai sutinkama Biržų, Rokiškio ir kitų rajonų laikraščiuose. Tų laikraščių pavyzdys rodo, kad kiekviena rajoninio laikraščio redakcija gali apie save suburti gausų vietinių literatų būrį ir atlikti drauge su jais nemažą darbą.

Tačiau reikia pažymėti, kad kai kurios redakcijos, spausdindamos vietinių literatų kūrybą, maža paiso jos idėjinio-meninio lygio, yra visiškai jai nereiklios. Todėl į laikraščių puslapius dažnai patenka kūriniai, kurie dar neturėtų būti spausdinami, nes prie jų dar reikalinga darbo. Taip dažnai pasielgia Švenčionėlių rajono laikraščio „*Naujojo gyvenimo*“ redakcija. Laikraštyje išspausdintas pradedančio rašytojo eilėraštis „Mano žemė“, kuriame tėvynės meilės jausmas apdainuojamas senomis buržuazinės poezijos priemonėmis, autorius nemato tarybinės liaudies, tarybinės Tėvynės. Silpnų, neraštingai ir kartais dargi su idėjinėmis klaidomis parašytų apybraižų bei recenzijų rasime Simno rajono laikraštyje „Kelias į komunizmą“. Prienų rajono laikraštis „*Naujas gyvenimas*“ spausdina jaunųjų rajono literatų kūrybos puslapius, kuriuose taip pat gausu labai silpnų vietų, pramanytų, nevykusių vaizdų, iškreipiančių mūsų tikrovę.

Prie eilės rajoninių laikraščių, kaip Panevėžio, Vilkaviškio ir kt., anksčiau dirbo gana pajėgūs pradedančiųjų literatų būreliai. Šiuo metu daugelis šių būrelių faktiškai nieko nedirba, jaunųjų kūryba nespausdinama.

Todėl kai kurie pradedantieji literatai visiškai pagrįstai nusiskundžia, kad jie yra užmiršti. Štai savo laiške „Tiesai“ A. Pabijūnas ir V. Paulauskas rašo, kad prie Panemunės rajono laikraščio „*Komunizmo švyturys*“ redakcijos vis neveikia pradedančiųjų rašytojų būrelis, kad jaunųjų kūryba rajone mažai domimasi. Laikraštis galėtų išspausdinti geresnius kūrybinius mėginimus, paskatinti

rašančiuosius, bet redakcija šį darbą, atrodo, nelaiko reikalingu. Nesirūpina rajono pradedančiais rašytojais ir komjaunimo rajono komitetas bei srities jaunųjų rašytojų sekcija. Neskelbiami konkursai, neruošiami literatūriniai vakarai, knygų ir savo kūrybos aptarimai, neskaitomi pranešimai.

Grožinė literatūra — svarbus ideologinis auklėjamasis ginklas. Todėl laikraščio pareiga yra rūpintis jaunųjų literatų darbu, stiprinti su jais ryšį, ugdyti juos. Literatūrinių puslapių, apybraižų, eilėraščių ir kitų grožinės literatūros kūrinių spausdinimas laikraštyje ne tik skatina ir ugdo jaunuosius, bet ir daro patį laikraštį gyvesnį, įdomesnį, turtingesnį. Skaitytojas nori rasti laikraštyje įdomų apsakymą, apybraižą ir pan., kūrinius, keliančius nūdienio gyvenimo klausimus. Prie kiekvieno rajoninio laikraščio gali veikti pradedančiųjų literatų būreliai. Redakcijos turi dideles galimybes ugdyti jaunąsias literatūrinės jėgas.

Eilėje rajonų gražų pavyzdį parodo mokytojai, kurie bendradarbiauja su vietos redakcijomis, pasisakydami laikraščiuose apie jaunųjų literatų kūrinius, padeda jiems augti, taisyti trūkumus, surasti teisingą kelią. Tokį bendradarbiavimą reikia skatinti. Tuo pačiu būtina kelti reiklumą jaunųjų kūrybai, nes tai būtina sąlyga vaisingam ir teisingam jų augimui. Konkursai vietinių autorių kūriniams, literatūriniai vakarai, kūrybos aptarimai ir kt. — puikios priemonės skatinti jaunuosius dirbti, auklėti juose atsakingumo ir reiklumo kūrybiniame darbe jausmą.

Jauniems literatams daug padėti gali ir turi sritinė spauda. „Kauno tiesoje“ anksčiau buvo spausdinami literatūriniai puslapiai, bet pastaruoju metu jie išnyko. Laikraštyje skaitytojas dažnai pasigenda apsakymo, apybraižos ir pan. Kauno srities jaunųjų rašytojų sekcijos narių darbo, jų kūrybinio augimo klausimai neranda reikiamos vietos laikraščio puslapiuose. O tiek mieste, tiek srityje yra gausus būrys jaunųjų literatų. Kūrybiniame ir organizaciniame sekcijos darbe esama ir pasiekimų, ir trūkumų, į kuriuos dėmesį kaip tik ir turėtų atkreipti sritis laikraštis.

Daugiau dėmesio jauniems literatams!

Mūsų kova už laisvą žodį

A. ŠILĖNAS

Gera knyga yra dvasios brangusis gyvasties kraujas. . . --

—Miltonas

Amerikos Knygynų Susivienijimas (American Library Association) po ilgo tyrinėjimo paskelbė, kad mūsų šalies knygynų sistema yra apgailėtina nepakankama, ir randasi blogoje padėtyje. Anot Knygynų Susivienijimo, 53,000,000 gyventojų, kas yra maždaug apie trečdalis Jungtinių Amerikos Valstybių žmonių, neturi lengvo priejimo prie knygų, o 24,000,000 gyventojų neturi jokio priejimo. Iš 3,000 apskričių, kurias turi šalis, vienas šeštadalis neturi jokių viešų knygynų. Bendrai kalbant, sako Amerikos Knygynų Susivienijimas, dauguma mūsų knygynų turi nepakankamai skaitymo medžiagos, netinkamas patalpas, fondų stoką, ir nepakankamą bei netinkamą aptarnavimo personalą.

Imant domėn mūsų šalies turtingumą ir jos aukštą mechanizaciją bei transportacijos išvystymą, jokių nenugalimų priežasčių nėra, dėl kurių mūsų šalis negalėtų tapti geriausiai knygynais aprūpinta pasaulyje. Žymiai labiau atsilikusios kitose srityse šalys turi daugiau knygynų savo mažuose miesteliuose ir kaimuose. Tikriausiai, šie AKS iškelti faktai turėtų tarnauti susirūpinimo pražastimi.

Bet tuo pačiu laiku, kai šie faktai buvo iškelti, galingos jėgos mūsų viešajame gyvenime veikė kaip tik priešinga kryptimi: ne kad praplėsti knygynų tinklą, bet kad esamus knygynus tuštinti, — tuštinti pašalinant pažangaus turinio knygas.

KNYGOS IR LAISVAS ŽODIS

Ataka prieš pažangias knygas Amerikos knygynuose neišsivystė staiga ir neišsivystė izoliuotai. Ta ataka, tiesa, iškilo visa plotme į paviršių per paskutinį pusmetį, sukėlė bendrą susidomėjimą ir taipgi stiprias kontratakas. Bet "tradicijas," jeigu jas tokiomis pavadinti galima, pažangių knygų priešai Ame-

rikoje turi. Nei neidami 150 metų atgal kuomet federalistai reikalavo, kad būtų uždrausta platinti Tom Paine'o raštai, mes matome tas pačias pastangas per visą mūsų šalies netolimos istorijos eigą. Tokios organizacijos kaip Amerikos Legionas ir D. A. R. ("Amerikos Revoliucijos Dukterys") visuomet laikė savo pareiga intervenuoti bibliotekose -knygynuose, reikalauti tų ar kitų knygų pašalinimo, reikalauti, kad skaityklos neturėtų to ar kito žurnalo. Net liberališkiausiu mūsų netolimos istorijos periodu, Naujosios Dalybos laikais, tai vienur tai kitur provincijoje reakcinė grupė reikalavo, kad iš skaityklos būtų pašalinti tokie liberaliniai žurnalai kaip "Nation" ir "New Republic," jau nekalbant apie tokius žurnalus kaip "New Masses".

Tad dabartinis knygų deginimas yra ne naujas fenomenas, bet tik savo aukštį pasiekęs procesas, kuris niekad nebuvo visai sustingęs. Kodėl jis dabar pasiekė tokį negirdėtą aukštį, nesunku spręsti: knygų deginimas, cenzūravimas, mėtymas iš knygynų lentynų, yra tik dalis bendro antpuolio prieš laisvą žodį, kurį dabar praveda reakcijos jėgos mokykloje, spaudoje, tarp mokslininkų, teatre, filmuose ir, taip, net bažnyčiose.

Kaipo dalį to bendro antpuolio knygų deginimą reikia suprasti.

KNYGYNAI UŽSIENYJE

Šių metų pradžioje, tuo tarpu, kai mokytojai buvo šalinami iš mokyklų, profesorai iš universitetų ir kolegijų, rašytojai, mokslininkai bei kultūrininkai šaukiami liūdyti kongresiniams komitetams, lygiagrečiai prasidėjo platesnė reakcijos akcija knygynų srityje. Pirmieji smūgiai, kongresinių komitetų (ypatingai senatoriaus McCarthy) inspiruoti, krito prieš mūsų valdiškas informacijos bibliotekas ir skaityklas užsienyje, kurias operuoja po Valstybės Departamento globa veikianti JAV Informacijos Tarnyba.

Kovo mėnesį įsakymas buvo išsiųstas vi-

siems informacijos knygynams ir skaitykloms užsienyje pašalinti tam tikrą kategoriją knygų ir periodinių leidinių. Tame patvarkyme, tarp kito, buvo sakyta:

"Visi komunistiniai autoriai, kiekvienas periodinis spausdinys, kuris tęsiamai spausdina komunistinę propagandą ir abejotiną medžiagą, kuri bereikalingai pabrėžia komunistų asmenis ir jų pareiškimus, turi būti pašalinti".

Balandžio 28-tą dieną kitas patvarkymas buvo pasiūstas knygynams užsienyje, kuriuos tvarko Informacijos Tarnyba. Tame patvarkyme konkrečiau buvo pasakyta, kad iš knygynų turi būti pašalinti kūriniai visų autorių, kurie liūdydami kongresiniams komitetams, pasinaudodami Konstitucijos Penktuoju pataisymu, neatsako į klausimus, ar jie komunistai.

Bet tas labiau konkretiškas patvarkymas nepakeitė pirmojo, o buvo tik priedu. Gegužės mėnesio 13-tą dieną JAV Informacijos Tarnybos valdyba Washingtone pasiuntė savo knygynams užsienyje naują patvarkymą, kuriame jau buvo minėti vardai rašytojų, kurie pasinaudojo Penktuoju pataisymu. . . Bet tuo tarpu šioje šalyje jau buvo paplitusios žinios, kad knygos faktinai buvo *deginamos* kai kuriuose knygynuose, ir Informacijos Tarnyba skubinosi pasiūsti patvarkymą, kad išmestos knygos turi būti laikinai kur nors palaikytos, bet ne sunaikintos.

Tie visi patvarkymai įnešė tikrą chaosą į Informacijos Tarnybos knygynus užsienyje. Birželio 22-rą dieną "The N. Y. Times" atspausdino ilgą peržvalgą to, kas tuose knygynuose dedasi. Pasirodė, kad kiekvienoje vietoje knygynų vedėjai skirtingai aiškino patvarkymus ir kad knygų šalinimas pasiekė visai nelogiškas ribas.

Pavyzdžiui, Lincolno vardo knygynas Buenos Airese pašalino Amerikos jūmoro antologiją, nes ją redagavo Edwin Seaver. Knygynas Berlyne pašalino Owen Lattimore, Walter Duranty ir H. White raštus, nes juose kritikuotas Čiango režimas. Knygynas Bombajuje, Indijoje, pašalino buvusio Amerikos ambasadoriaus Maskvoje Joseph Davies'o "Misija Maskvon," ir taipgi NAACP pirmininko Walter White'o "Kylantis Vėjas." Toje knygoje iškelta, santūri ir ribotu tonu, kaip Amerikos negrai-kariai diskriminuojami gink-

luotose pajėgose.

Be to, visuose knygynuose nuo lentynų nuimtos visos Howardo Fasto knygos, nežiūrint to, kad karo metu jo istorinius romanus ginkluotos Amerikos pajėgos spausdino specialėse laidose kariams; Dashiell Hammeto misterijos, iš kurių buvo padaryti filmai; Langston Hughes poezija; Alfredo Kreymergo sutaisyta Amerikos poezijos antologija, ir dar daugybė knygų, kurių visų negalima suminėti.

Viena knyga ypatingai paminėtina, betgi tai Tom Paine'o rinkti raštai, kuriuos redagavo Howardas Fastas. . .

LOJALUMO MASTAS

Amerikos literatūros klasikas Mark Twain rašė:

"Matote, mano lojalumas yra lojalumas savo šaliai, ne jos įstaigoms arba valdininkams. Kraštas yra tikrasis dalykas, pastovusis dalykas, kurį reikia saugoti ir juomi rūpintis. Įstaigos yra tik priedas. Jos tik drabūžiai, o drabūžiai gali nusidėvėti, nustoti būti patogiais ir apsaugoti kūną nuo žiemos, ligos ar mirties. Būti ištikimam skuduriams? Garbinti skudurius? Tai yra nesąmonės ištikimybė".

Knygynų "valytojai" ėjo kaip tik priešinga linkme: jie reikalavo iš knygų ištikimybės tiems "drabūžiams," — įstaigoms ir valdininkams. Nestebėtina, kad pats didysis klasikas Twainas atsirado po įtarimu. Birželio 23-čią dieną "Times" pranešė, kad Twainas "išteisintas," kad atsakant į klausimą, kurį atsiuntė JAV Informacijos Tarnybos knygynas Hagoje, Washingtonas atsakė, kad Twaino raštai gali būti palaikyti. Bet, po to sekė didelis "bet": *tik aprėžtoje laidoje.* Aprėžtos laidos paprastai turi rašytojų svarbiausius kūrinius, bet ne pašalinius raštus su tokiais pareiškimais, kurį aukščiau citavome. Ir tik aprėžtose laidose leistini Emersonas, Hawthorne, Thoreau, — tikras garbės sąrašas mūsų klasikų!

Šis lojalumo mastas meta įtarimą ant didžiumos mūsų klasikų ir vėlyvesnių svarbių rašytojų, — tikriausiai ant Dreiserio, ant ankstyvesnių kūrinių Sinclairio, Dos Pasos ir t. t.

IŠŠAUKTI ATSAKYMAI

Plataus masto puolimas prieš pažangią literatūrą nesirubežiavo, žinoma, vien Informa-

cijos Tarnybos knygynais užsienyje. Jis persimetė ir čion Amerikon, kur reakciniai "savanoriai" pradėjo stiprinti savo budrumą ir žvalgytis akyliau negu bile kuomet praeityje po knygynų lentynas. Klimaksas buvo pasiektas, kuomet San Antonio mieste Texase vienos reakcininkės iniciatyva buvo sudarytas 600 knygų sąrašas, įskaitant profesoriaus Einšteino ir Thomas Manno raštus, ir buvo pasiūlyta juos sudeginti viešai. Miesto taryba jau buvo linkusi išpildyti tą reikalavimą, bet vietinių kultūriečių pasipriešinimas tam pakirto kelią.

NUO EINŠTEINO IKI JEZUITŲ

Tas pasipriešinimas reakcijos užsimojimams dabar yra augantis visoje šalyje. Jis auga lygiagrečiai prieš knygų degintojus lygiai, kaip prieš mokytojų šalintojus, rašytojų kamantinėjimus, menininkų duonos atėmėjus.

Švelniau ar stipriau, bet, visgi, prieš reakcinius anti-kultūrininkus ir jų avangardą senatorių McCarthy, pasisakė labai platus ruožas mūsų visuomenės. Tas ruožas apima profesorių Einšteiną, eina per prezidentą Eisenhowerį, ir baigias tokiu ultra-konservatyviu leidiniu, kaip jezuitų žurnalas "America."

Prof. Einšteinas iššaukė viso laisvę mylinčio pasaulio padėką, kuomet jis nedvejojamai ir aiškiai ragino Amerikos kultūros nešėjus nenusileisti, kovoti už savo teises. Atsakydamas į vieno New Yorko mokytojo, tūlo William Frauenglass, laišką, prof. Einšteinas, tarp kito, sakė:

"Problema, kurią prieš save turi Amerikos intelektualai, yra labai rimta. Reakciniai politikai sugebėjo įskiepyti publikoje įtarimą visoms intelektualėms pastangoms, mosikuodami prieš jos akis išorinį pavojų. Jiems pasisekė užgniaužti mokytojavimo laisvę, atimant nuo visų, kurie nenuolankūs, jų vietas, tai yra, priverčiant juos badauti.

Ką intelektualų mažuma turi daryti prieš šią blogybę? Atvirai kalbant, aš galiu matyti tik revoliucinį ne-kooperavimo kelią, kaip tai suprato Gandhis. Kiekvienas intelektualas, kuris šaukiamas prieš vieną tų komitetų, turi atsisakyti liūdyti, tai yra, jis turi būti pasirengęs kalėjimui ir ekonominiam sulūžimui, trumpai, paaukoti savo asmeninę gerovę savo šalies kultūrinės gerovės labui.

Tas atsisakymas liūdyti turi būti paremtas ant pareiškimo, kad gėdinga nekaltam piliečiui pasiduoti tokiai inkvizicijai, ir kad tokia inkvizicija niekina Konstitucijos dvasią.

Jeigu pakankamai žmonių bus pasirengę padaryti tą rimtą žingsnį, jie bus pasėkmingi. Jei ne, šios šalies intelektualai neužsitarnauja nieko geresnio, negu vergovės, kuri jiems numatoma."

Šie drąsūs ir atviri žymiausio pasaulio mokslininko žodžiai, aišku, plačiai nuaidėjo po visą šalį ir likusį pasaulį. Jie pridavė drąsos ir įkvėpimo kitiems, kurie buvo mirtinai išsigandę ir pasirengę daryti dar ir dar nusileidimų ultra-reakcijai. Reikia pasakyti, kad knygų srityje pasipriešinimas naikintojams, degintojams ir "valytojams" yra nemenkas. Tas pasipriešinimas yra dalis viso kultūrinio gyvenimo pasipriešinimo anti-kultūrinėms jėgoms. Prof. Einšteino pareiškimas buvo ne pirmas, — ir jis nebus paskutinis.

PRIEŠ KNYGŲ CENZORIUS

Galima pasakyti, kad balsas prieš knygų naikintojus ir cenzorius yra stipresnis, negu prieš panašius pasireiškimus kitose kultūrinio gyvenimo srityse. Trumpa peržvalga mums parodys, kad pasipriešinimas anti-kultūrininkams ateina iš visų galimų linkmių. Beveik nėra kultūrinės jėgos, kuri sutiktų su knygų degintojais, nebent mes kultūrinėmis jėgomis laikytume Amerikos Legiono "Amerikonizmo Skyrius", DAR, arba pačių kongresinių komitetų ekspertus bei tiems ekspertams pataikaujančius ir jiems nusileidžiančius Informacijos Tarnybų valdininkus.

Amerikos spauda beveik vienu balsu pasmerkė knygų naikintojus. Kultūriniai savaitraščiai, nuo kairiai-liberalinio "Nation" iki juodai-klerikalinio "America", pasisakė prieš tuos, kurie išmeta iš knygynų knygas. Dauguma dienraščių, per konservatyviškai-centrinius kaip "The N. Y. Times," iki provinciniai-reakcinių, reiškė savo priešingumą. Tik tai Hearsto spauda laikėsi kito tono, ir tai su abejonėmis. Toks laikraštis kaip "Long Island Press", nors spausdinamas Didžiojo New Yorko ribose, bet savo esme provincinis ir ultra-reakcinis, sakė vedamajame straipsnyje birželio 16-tą dieną:

"Knygų degintojai yra bailiai. Jie bijo atei-

ties. Jie bijo visų, kurie su jais nesutinka. Jie bijo idėjų”.

Pats prezidentas Eisenhoweris, kalbėdamas birželio 14-tą dieną Dartmoutho kolegijoje, sakė:

“*Neprisidėkite prie knygų degintojų. Nemanykite, kad jūs galite paslėpti ydas, paslėpdami įrodymus, kad jos egzistuoja. Nebiokite eiti į savo knygyną ir skaityti kiekvieną knygą, jei tik koks raštas neįžeidžia jūsų nuomonės apie padorumą. Tai turėtų būti vienintelė cenzūra.*”

Mokytojai ir švietėjai, patys raskamiesi reakcijos taikinio padėtyje, iškėlė savo balsą prieš knygų priešus. Nacionalio Apšvietos Susivienijimo (National Educational Association) suvažiavime Floridoje birželio 30-tą dieną buvo priimta rezoliucija knygų klausimu, kurioje, tarp kito, sakoma:

“*Amerikos Apšvietos Susivienijimas tiki, kad Amerikos demokratinio gyvenimo kelio palaikymui ir kėlimui Amerikos žmonės turi būti laisvi galvoti ir rašyti, kaip jiems patinka, ir skaityti jų pačių pasirinkimo knygas.*”

Amerikos Apšvietos Susivienijimas yra organizacija, kuri atstovauja 950,000 mokytojų, mokyklų direktorių ir kitų švietėjų.

Panašų pareiškimą padarė Amerikos Etinė Sąjunga, kuri, tarp kito, pareiškė, kad ji stoji “*prieš bandymą suvaržyti žmonių protą vystyklusose.*”

Bet gal svarbiausias pareiškimas atėjo iš šaltinio, kuris artimiausias knygoms: iš Amerikos Knygynų Susivienijimo (American Library Association), prie kurio priklauso beveik visos šalies Amerikos bibliotekos. Savo suvažiavime Los Angeles šis susivienijimas birželio 25-tą dieną priėmė manifestą knygų laisvės reikalui. Jis pakankamai svarbus, kad jį ilgiau cituoti:

“*Laisvė skaityti yra būtina mūsų demokratijoje. Ji dabar randasi po ataka. Įvairiose krašto dalyse privatinės grupės ir vieši autoritetai darbuojasi, kad knygos būtų išimtos iš pardavinėjimo, kad cenzūruoti vadovėlius, kad paskleisti ‘nepageidautinų’ knygų ir autorių sąrašus, kad valyti knygynus.*”

Mes giliai paliesti šių priespaudos bandymų. Dauguma šių bandymų paremti ant pagrindinės demokratijos sąvokos paneigimo, sąvokos, kad eilinis pilietis, naudodamas savo kritišką

sprendimą, priims gerą ir atmes blogą. Cenzoriai, vieši ir privatiniai, priima, kad jie turi nutarti, kas gera ir kas bloga likusiems piliečiams.”

Svarbu, kad Amerikos Knygynų Susivienijimas nemato knygų cenzūrą kaip izoliuotą reiškinį, bet ją traktuoja kaip dalį bendros reakcinės atakos prieš eilę kultūros reiškinį. Manifeste apie tai sakoma:

“*Mes žinome, aišku, kad knygos ne vienos randasi po priespaudos bandymu. Mes žinome, kad tos pastangos yra surištos su didesne spaudimo prieš apšvietą, spaudą, filmus, radiją ir televiziją schema.*”

Manifeste dar sakoma, kad pavojus yra ne vien cenzūroje, bet jos pasekoje, tai yra, auto-cenzūroje, kai kurių rašytojų ir kitų kūrėjų baimėje neįsivelti į “kontraversijas,” ir tuo būdu vengiant kai kurių temų.

DABARTINIS STOVIS

Kuomet knygų naikavimo šalininkai pradėjo savo akciją, jie manė, kad jie bus pilnai pasėkmingi savo pastangose per palyginamai trumpą periodą. Visa baimės ir priespaudos atmosfera, kuri gaubė mūsų šalį apie pusmetis atgal, veikė jų naudai. Ta atmosfera dar toli neišsklaidyta. Ji dar žymiai gaubia viską, bet anksčiau cituoti ir panašūs protestai bent kiek prasklaidė ją. Pasėkoje knygų naikintojai buvo dalinai sulaukyti.

Dalinai. . . Dalinai todėl, kad nors eilė knygų gražinta į knygynus, didelis skaičius išmestų ir toliau lieka tabū. Dashiel Hammeto misterijos sugrąžintos ir sugrąžinti kai kurie kūriniai, kurie neigiamai atsiliepia apie senąjį Kinijos Kuomintango režimą. Bet nuimtos nuo knygynų lentynų lieka Fasto knygos, tužinai jų, geriausi Amerikos istoriniai romanai, knygos apie Tom Paine ir negrų laisvės kovotojus Pietuose (“Laisvės kelias”), apie Altgeldą, Spartaką ir taip toliau, ir taip toliau. Nuimtos nuo lentynų lieka knygos apie Amerikos negrų istoriją, kurią parašė toki marksistiniai istorikai kaip H. Aptheker. Nuimtos lieka A. Maltzo novelės, svarbūs poezijos rinkiniai, kai kurios Lillian Helman dramos, ir dar daugybė kūrinių.

Kairūs periodiniai leidiniai negaunami didžiumoj viešų skaityklų, ir net toks liberalinis žurnalas kaip “New Republic” turi sunkeny-

bių kai kuriose provincijos skaityklose.

Protestai prieš anti-kultūrines jėgas dar neatsiekė savo tikslo, nes tie protestai dažnai lieka žodžiais ir neįsiekia veiksmų, o dažnai ir žodiniai tų pačių šaltinių prieštaraujami. Dažnai vienas žingsnis pirmyn tuojau palydimas vienu žingsniu atgal. Taip, pavyzdžiui, prezidentas Eisenhoweris, netrukus po savo kalbos Dartmoutho kolegijoje, padarė kelius pareiškimus, kurie turėjo kaip tikta priešingą prasmę, sakydamas, kad laisvė knygoms geras dalykas, bet ne "subversyvėms" knygoms.

Amerikos Apšvietos Susivienijimas pasmerkė knygų degintojus, bet nepasmerkė kongresinių komitetų ir mokyklų tarybų, kurie kvotinėja mokytojus apie jų asmeninius įsitikinimus. Bet, kaip nurodo savo manifeste kita organizacija, Amerikos Knygynų Susivienijimas, tie du reiškiniai yra tik dalys bendros schemas.

Vienok pats AKS, iškėlęs gal drąsiausį balsą (jei neskaitome kairių šaltinių balso), neveikia konsekventiškai. Amerikos Informacijos Tarnybos knygynų užsienyje tvarkytojai visi yra AKS nariai. Bet nei vienas tvarkytojų ir direktorių nerezignavo, protestuodami prieš knygų cenzūrą, ir nei vienas nepakėlė savo balso.

Amerikos Knygų Leidėjų Susivienijimas irgi iškėlė savo balsą prieš knygų cenzorius. Bet tuo pačiu laiku didžiosios leidyklos dabar ignoruoja (kas faktinai reiškia, cenzūruoja) eilės pažangių rašytojų kūrinius, kuriuos anksčiau būtų spausdinę. Taip, pavyzdžiui, Little Brown and Co., kuri seniau spausdindavo Fasto kūrinius, dabar atsisako juos leisti.

Išvadą iš to galima padaryti, kad kova prieš reakcinius kultūros priešus tik prasideda. Padėtis žymiai šviesesnė negu pusmetis atgal, bet dar daug kovos ir protestų ims, iki knygų degintojai bus sulaikyti, atremti ir nublokšti. Vienas apgailėtinas faktorius yra, kad į tą kovą dar neįsijungė didžiosios unijos. Kairiečių vadovaujamos unijos knygų cenzoriams atsako konkrečiu, pozityviu būdu: elektristai, Vakarų pakraščio uostininkai ir krovikai, bei kelios kitos pažangios unijos bendradarbiauja su Liberty Book Club ir savo narių

tarpe platina Fasto ir kitas pažangaus turinio knygas. Tai geriausias atsakymas cenzoriams, ir tas kalba garsiau negu šimtai rezoliucijų.

Bet didžiosios unijos iš CIO ir AFL bei angliakasiai ir geležinkeliniai, nors visos turi savo apšvietos skyrius, ne tik neaprupina savo narių knygomis, bet nekelia balso prieš cenzorius.

.....

Bendroje Amerikos demokratijos kovoje prieš reakcijos ir karo šalininkų antpuolius, kultūrinis frontas ir jo širdis, — knygos, — lošia svarbią rolę. Kaip toje bendroje kovoje, taip ir kultūrinio fronto sektoriuje mes matome laimėjimus keičiantis su laikiniais pralaimėjimais. Bet kaip demokratinės jėgos laipsniškai randa vis daugiau būdų prabilti į žmones ir jiems teisingai perstatyti padėtį, taip laipsniškai kultūros frontas ne tikta atrems, bet nubloks į istorijos sąslavyną visokių cenzorius ir tamsios praeities apaštalus.

Ethel Rosenberg.

Jei mes turėsime mirti

Suprasite, sūneliai mano, suprasit tai,
Kaip liko mūs daina nesudainuota,
Knyga neperskaityta, nepabaigti darbai,
Paguldant mus po velėna šalta.

Neverkite daugiau, sūneliai manō, neverkite
visai.

Kam bus tie šmeižtai, klasta, melai, prieš mus
Kam ašaros mūs karčios, sunkūs kęsmai —
Visiems tas aišku bus.

Ir žemė nusišypsos, sūneliai mano, šypsosis ji—
Ir žolynai ant mūs kapų bujos,
Ateis žudynėms galas, pralinks mės žmonės
Džiaugsmu brolybės ir taikos.

Dirbkit, kurkit, sūneliai mano, statykit
Paminklus meilei didžius,
Žmogaus vertybei, idėjai mūsų išlaikytai
Dėl jūs, sūneliai mano, dėl jūs.

Vertė V. A.

Moteryų Progos Politiniame Gyvenime

S. S.

Griždami iš ligoninės su savo naujagimiu jauni tėvai niekada negalvoja jam parinkti savo bute prastesnį kampelį už tai, kad tas kūdikis gimė mergaite. Nei jie planuoja ją už tai pastumėti į didesnį vargą kada nors ateityje. Jie šoktų ją ginti, kaip gina žvėrelis savo mažyčius, jeigu kas bandytų ją skriausti. Vienok, kada valstybių įstatatai ir papročiai moterį nustumia į žemesnį laipsnį, ją skriaudžia, daugelis prie to pripranta.

Šiandieną atskiri asmenys, asmenų grupės, o kartais ir ištisos valstybės skriaudžia moteris saujelės asmenų naudai. Nors skriaudomis moterims yra daroma skriauda šeimoms, ištisoms gentkartėms ir tautoms, tačiau skriaudėjai išmoko taip apglūšinti visuomenę, jog net daugelis pačių moterų tų skriaudų nemato. Tūlos skriaudas ir vargus priima kaip "dievo duotas."

Ar moterys nori dalyvauti savo šalies valdyje? Kokias jos turi tam progas? Apie tai mums suteikia bent paviršutinį vaizdą žiupsnis pačių moterų surinktų davinių:

Algerija: Moslemų moterys, kurios sudaro devynias dešimtąsias dalis visų tos šalies moterų, neturi teisės balsuoti. Tik tai europiečių kilmės moterys teturi teisę rinkti ir būti išrinktomis.

Australija: Nuo 1904 metų turi teisę balsuoti ir būti renkamomis į parlamentą. Tačiau 47,000 aboriginų kilmės vyrų ir moterų beveik neturi jokių politinių teisių. Jie net neįskaityti į oficialius gyventojų skaičius.

Brazilija: Konstitucija, priimta 1946 metais, suteikia lygias teises. Vienok rinkiminis įstatas leidžia balsuoti ir būti renkamomis tik tai raštingoms. Tuo būdu didelei daugumai moterų atima pilietinės teisės.

Danija: Moterys gavo politines ir juridines teises 1915 metais. Bet praktikoje mažai moterų pasiekia aukštas vietas ir darbe ne visuomet gauna lygią mokesčių.

Egiptas: Moterys neturi politinių teisių. Bet jos jau kovingai veikia už tas teises, taip-

gi už taiką, kaipo už pirminę sąlygą visai liaudžiai teisėms gauti.

Francūzija: Konstitucija, priimta 1946 metais, pareiškia: "Įstatymas garantuoja moterims lygias teises su vyrais visose srityse." Vienok moterims neteikiama galimybių tomis teisėmis naudotis, dažnai paneigiant įstatymus. Civilinis Kodeksas išteikėjusią moterį visuomet stato žemiau jos vyro.

Graikija: Demokratinis judėjimas prispyrė fašistinę valdžią pirmu kartu suteikti moterims balsavimo teisę 1952 metais. Tačiau taip užvydūs jie pasirodė moterims tos laimės, jog rinkimus atkėlė į spalio mėnesį. Jei rinkimus būtų skelbė po lapkričio 15-tos, moterys būtų galėjusios balsuoti.

Persekiojimų srityje fašistai pasirodė moterims duosnūs. Graikijos moterų atsiųstame tarptautinei moterų organizacijai laiške 1952 metų rudenį buvo rašyta, kad "20,000 moterų kovotojų už taiką randasi kalėjimuose ir koncentracijų kempėse ant pūstyniškų salų. . ."

Guatemala: Ribotas politinės teisės turi nuo 1945 metų. Bet beraštės moterys negali balsuoti ar būti kandidatėmis.

Indonezija: Revoliucinis judėjimas 1945 metais iškėlė teisių lygybės principą, kuris yra įrašytas ir 1950 metų Konstitucijoje. Bet dėl kolonijalės priespaudos teisės lig šiol tebe pasiliko negyva raide. Visasališkų rinkimų nevykdė nuo 1945 metų.

Iranas (Persija): Moterų organizacija ruošia susirinkimus ir konferencijas, kuriose šviečia ir organizuoja moteris reikalauti sau teisių. Po reikalavimo teisės balsuoti 1952 metais surinko 100,000 parašų, nežiūrint valdžios persekiojimų visų demokratinų organizacijų.

Rinkiminio tos šalies įstatymo straipsnis 10-tas pareiškia, jog "pasiutėliai, vaikai ir moterys neturi teisės balsuoti."

Irakas: Moterys neturi teisių. Gale 1952 metų Bagdade 36 moterys buvo kalėjime už kovojimą šaliai nepriklausomybę ir moterims

teisės gauti. Tūlos iš jų jau kalėjo nuo 1948 metų, yra vykdžiusios bado streikus protestui prieš žiaurų kankinimą. O 1952 metų lapkričio mėnesio 6 dieną 15 mažamečių vaikų ir 30 moterų buvo užmušti laike demonstracijos prieš imperializmą.

Ispanija: Ten lygios teisės buvo garantuotos Respublikos Konstitucija 1931 metais. Bet fašisto Franco valdžia panaikino liaudies vyrų ir moterų teises. Gi moterims specialis Franco obalsis sako: "Vyras buvo sutvertas kurti ir vadovauti, o moteris jo klausyti."

Fašistinė beteisė betgi nepavydi lygybės persekiojime. Tūkstančiai moterų randasi kalėjimuose už gynimą respublikos. Daugelis kalėjimuose jau išbuvo po keliolika metų, nors niekad nebuvo teisios.

Italija: Kovoje prieš fašizmą ir prieš nacių okupaciją moterys gavo pripažinimą. Jų teisės įrašytos Respublikos Konstitucijoje 1947 metais. Moterų balsai daug prisidėjo demokratinių spėkų laimėjimui 1952 metų rinkimuose. Jos dalyvavauja demonstracijose. Šimtai yra buvusių už tai areštuotų, vienok nesitraukia nuo pilnuto naudojimos savo kaip piliečio teise protestuoti prieš tai, ką skaito neteisingu, ir reikalauti to, kas liaudžiai naudinga.

Japonija: Konstitucija garantuoja lygias teises. Bet kai tik prasidėjo karas Korėjoje, Yoshidos valdžia uždraudė visokius susirinkimus taikai. Tačiau moterys tebevykdė kovą prieš ėmimą vyrų karinėn tarnybon ir prieš jų vežimą Korėjon.

Jungtinės Amerikos Valstybės: Teisę balsuoti moterys gavo 1920 metais po kelių dešimtų metų kovingos veiklos. Vienok ir šiandien milijonai moterų pasilieka nebalsavusios. Tą teisę siaurina įvairūs rezidenciniai, kvalifikacijų, raštingumo ir taksų sumokėjimo nuostatai, varžantieji ypač negres ir bendrai biednuomenę.

Nuo įgijimo teisių iki 1945 m. į Kongresą viso buvo išrinktos tik 38 moterys. Gi 1950 metais iš 435 kongresmanų tik 8 buvo moterys Atstovų Bute ir tik viena moteris Senate, susidedančiame iš 96 narių.

Jugoslavija: Tito valdomoje šalyje moterų teisės yra neigiamos. Tą liūdija rinkimų dariniai. 1949 metais Kroatijoje moterys sudarė 8.9 procentus visų išrinktų pareigūnų. Nuo

to laiko išrinktinių procentas mažėjo. Zagrade buvo 2 procentai, keliuose kituose miestuose po 1 proc., o daugelyje miestų neišrinko nei vienos moters.

Paskiausiuose valdybų rinkimuose kooperatyvams moterų išrinko tik 2 proc., nors moterys sudaro pusę viso tų įstaigų personalo.

Kenya: Britų kolonijalė administracija nepripažįsta vietiniams teisių, bet pripažįsta lygybę moterims su vyrais persekiojime. Moterys ir maži kūdikiai baudžiamųjų būrių būna išvaromi iš savo gimtųjų kaimų į dykumas badauti.

Morocco: Moterys neturi teisių ir visiems vietiniams draudžiama stoti į draugijas ir unijas; susirinkimai uždrausti; spauda suvaržyta. Norint išvykti svetur, jie turi gauti specialius leidimus priedams prie paso.

Nigerija: Teisių neturi. Moterų Unija kovoja už teisę balsuoti, būti išrinktomis. Veikla stiprėja.

Norvegija: Teises gavo 1913 metais. Tačiau iki pilnos lygybės praktikoje dar labai toli.

Pietų Afrika: Politinės teisės suteiktos tik tai europietėms moterims. Afrikonės, indėnės ir maišyto kraujo moterys teisių neturi. Turi gyventi apribotose srityse—getuose. Atsitikime mišraus kraujo vedybų, pora negali gyventi sykiu. Afrikonai visuomet turi nešiotis su savimi vieną ar daugiau pasą, kurių yra 12 rūšių. Seniau jie nelietė moterų. Nuo 1952 metų pavasario tie pasai privalomi ir moterims. Moterys kovingai veikia prieš tuos varžčius ir yra areštuojamos, teisiamos ir kalinamos sunkiųjų darbų kalėjimuose.

Sirija: Prieš porą metų priimta nauja Konstitucija suteikė teisę balsuoti toms moterims, kurios išlaikė kvotimus iš liaudies mokyklos. Bet tokių buvo tik 4,000 iš pusantro milijono šalies moterų.

Švedija: Politinės teisės gavo 1921 metais. Vienok darbuose, uždarbiuose ir profesijose bei valdžioje ta lygybė daugiau žinoma kaip gražus principas. Praktikoje visuotina lygybė — ateities klausimas.

Šveicarija: Teisių neturi. 1952 metų lapkričio 30-tą dieną moterų organizacija įvykdė referendumą, atsiklausiant, ar moterims reikia teisės balsuoti. Iš 42,865 balsavusių moterų, 35,792 balsavo, kad reikia, o 6,346 balsavo,

kad nereikia.

Tunisija: Teisių neturi. Moterys kovoja už šalies nepriklausomybę ir savo teises. Tunis kalėjime rados 20 moterų, baudžiamų už tas kovas.

Turkija: Konstitucija (1933 metais) suteikė tūlas politines teises. Vienok šalies ekonominė ir socialinė padėtis, taipgi fašistiniai įstatymai nei tomis naudotis neleidžia.

Vokietija: Teisę balsuoti moterys gavo 1919 metais. Hitleriui įsigalėjus, užviešpatavo supratimas, kad moterų vieta virtuvėje, prie vaikų ir bažnyčioje (Küche, Kinder, Kirche). Jų teisės žuvo sykiu su visos liaudies teisėmis.

Bonn Respublikos Konstitucija moterims suteikia lygias teises. Bet Vakarų Vokietija tebevartoja nacių įstatymus, kurie praktikoje nuo moterų atima teises.

Vokietijos Demokratinė Respublika, kuri veikia rytinėje Vokietijoje ir dalyje Berlyno, savo Konstitucija pripažino moterims visuotinę lygybę ir panaikino visus tokius įstatymus, kurie trukdytų moterims naudotis savo teisėmis.

Visos Vokietijos moterys darbuojasi už sujungimą visos šalies į demokratinę, taikią valstybę, kas užtikrintų visoms šalies moterims lygias politines teises. Moterys daug pasidarbavo Vakarų Vokietijoje surinkti 15,003,696 parašus už taiką (tiek buvo surinkta iki 1953 metų sausio 15-tos).

Tame referendume buvo pasisakyta prieš Bonn ir Paryžiaus sutartis (prieš generalę sutartį karui) ir reikalauta sutarties taikai.

Nuostabiai žiaurių įstatų ir papročių yra atsukta prieš moteris daugelyje čia minėtų ir nemintų valstybių. Visur ryški viena ir ta pati pamatinė taisyklė: žiaurumai ir skriaudų moterims veik be išimties eina greta žiaurumų ir skriaudų darbo žmonėms. Gretimai eina ir vienu ir kitu progresas. Jungdami savo veiklą, darbo žmonės ir moterys abieji artina sau laisvesnę ir laimingesnę dieną.

"Paslėptas miestas"

Kaip mus čionai (jūs per sieną nematot) —
Kirkina sunkūs kalėjimo ratai. . .

"Paslėptas miestas" — "už mūrų šitų" . . .
Kitas pasaulis . . . pažint pravartu.

To, kas čia dedas, nemato iš lauko —
Niekas, — nebent tik paukšteliai, ką plau-
[ko —

Plauko laisvai po plačiasias dausas,
Mato užmato — ir tu kur esąs, —

Ką čia daras šiam mieste paslaptینگam,
Kur mes, vargšai, metų metam pradin-
[gom, —

Kur sudžiovinom jaunasias dienas,
Kur ir palaidojom savo svajas, —

Užmones, polekių, sutrėkštas sielas,
Viltis skaisčiasias, taip brangias ir mie-
[las, —

Baltas liepsnas, Prometėjo ugnis,
Ką čia užčiaupia žiaurioji vilnis. . .

Taip, šiam mieste užburtam, slėpiningam —
Mes gyvi žmonės nebesam — mes dingom . . .
Mes nebe žmonės, — tiktai numeriai. . .
Niekina mus čia, žvairuoja šnairiai. . .

Mes čia — rudutės, pilkutės tik skruzdės,
Lakstom ir zujam, sumizgę, subruzdę, —
Krutam ir plušam vis naudai va tų,
Ką mus sugaudė iš laisvės skliautų. . .

Mes — vabalai vienspalviai, pilkučiai:
Bėgam pavėjui, kur vėjai mus pučia. . .
Lyg šakaliukai, nublokšti sraujon,
Laivo skeveldros, sugrūsto uolon. . .

Paukščiai laukiniai — sparnai nukarpyti —
Laisvėj sugauti, narvuos sutupdyti. . .
Trokštam mes oro, plačiųjų dausų,
Laisvės, taikos, kur saugu ir šviesu. . .

Petras Krapas

Tikėjimo ir netikėjimo laisvė

A. S.

Ypatingai katalikų bažnyčios propagandistai yra pamėgę kalbėti apie tikėjimo ir krikščionybės "persekiojimą" socialistiniuose kraštuose. Jie sušilę ieško kankinių. Jie kalba apie "negirdėtą terorą" prieš kunigus, bažnyčią ir tikinčiuosius.

Vienas tokių propagandistų, prikalbėjęs visokių nesąmonių apie šių dienų socialistinę Lenkiją, šitaip surinka:

"Brutališkai brukamu ateizmu tautos negali būti perauklėtos. Kankinių kraujas yra geriausia krikščionybės sėkla. Didėjant ateistų akcijai, auga ir krikščionybės sąžinės reakcija. Persekiojimai apvalo ir sustiprina krikščionybę tikinčiųjų sąmonėje. Ir kaip giesmės nutildomos bažnyčiose, jų dvasia palieka gyva žmonių sąmonėse, o kas dedasi žmonių sąmonėje — yra tikrojo istorijos proceso variklis" (Draugas, 1953 m. liepos 14 d.).

Pilnutinai galima sutikti su pirmuoju šio įkaitusio propagandisto riksmo sakiniu, jog "brutališkai brukamu ateizmu tautos negali būti perauklėtos." Tą tiesą ne tik seniai žino, bet praktikuoja visi sąmoningieji mokslo ir socializmo šalininkai. Tai jau puikiai įrodyta gyvenime ir veikime visos eilės kraštų, prie kurių vairo stovi laisvųjų pažiūrų žmonės. Nereikia eiti nei Tarybų Sąjungos istorijon. Užtenka pažvelgti į liaudiškosios demokratijos kraštus. Užtenka užmesti akimis ant šių dienų Lietuvos.

Nė viename atstikime nė vienoje šalyje nebuvo "brutališkai brukamas ateizmas." Nė viena šalis nėra davusi taip labai kunigų Draugo pageidaujamų krikščioniškų kankinių. Tiesa, vienas kitas dvasininkas buvo sulaukytas, vienas kitas aukštosios hierarchijos narys buvo nuteistas ir pasodintas kalėjiman. Bet nė viename atsitikime nebuvo tas padaryta dėl jų ištikimybės bažnyčiai, tikėjimui bei krikščionybei. Kiekviename atsitikime kaltinimai buvo pagrįsti neužginčijamais parodymais, kad tie dvasininkai nusidėjo ne savo ti-

kėjimu bei atlikinėjimu savo bažnytinių pareigų, bet pasidavimu ir tarnavimu savo krašto priešams.

Niekas niekur nėra parodęs, jog bent kurioje socializmo šalyje būtų buvę arba būtų žmonės areštuojami, baudžiami, kalinami, persekiojami už meldimąsi bei tikėjimą, už lankymą bažnyčios bei atlikinėjimą išpažinties. Pradedant su 1917 metų revoliucija ir pasirodymu socializmo praktikoje, niekur nė vienas žmogus nebuvo socialistiniuose kraštuose nuteistas mirtin už tikėjimą bei poterių kalbėjimą.

Tokia tai yra istorinė tiesa. Tokia tai yra tikrovė.

Kas iš tiesų yra naujosios santvarkos kraštuose nuosaikiai praktikuojama, tai pilniausia ir plačiausia tikėjimo ir netikėjimo laisvė. Pirmutinis žygis buvo atskirti bažnyčią nuo valstybės, atimti iš dvasininkijos rankų jaunimo auklėjimą ir apmokymą. Netikėjimo laisvė sulyginta su tikėjimo laisve — sulyginta ne tik teorijoje, bet ir praktikoje, sukuriant medžiagines galimybes netikėjimo išpažinimui paskleisti tarpe žmonių. Mokykla pasidarė mokslo ir žinojimo židiniu. Malda ir poteriai iš jos pašalinta.

Tai nieko panašaus į "brutališką ateizmo brukimą."

Kaip tiktai šitoks liberališkas, demokratiškas atsinešimas linkui tikėjimo ir bažnyčios labiausia nervuoja tuos, kurie ieško kankinių "apvalymui ir sustiprinimui krikščionybės tikinčiųjų sąmonėje." Nesiranda tokių kankinių. Nesimato niekur to krikščionybės "apvalymo ir sustiprinimo." Palaipsniui, mokslo ir evoliucijos keliu, tikėjimas į burtus ir pasitikėjimas kunigija silpnėja ir nyksta tikinčiųjų sąmonėje.

Tai neišvengiamas procesas. Tikėjimas pagrįstas nežinojimu. Kur tik mažiau mokslo ir žinojimo, ten daugiau tikėjimo. Prietariai negali tiktai žinojimu neapšviestą protą.

ŠVIESA LIETUVOS KAIME

E. MIEŽELAITIS

Jeigu jūsų namuose yra elektros šviesa, jums ji virto kasdienine būtinybe.

O įsivaizduokite, kas būtų, jeigu jūs elektros šviesos neturėtumėte? Kiek, be to, tobuliausių mašinų, kiek kitų įrengimų elektra priverčia žmogui tarnauti ir gaminti žmogui viską, kas jam reikalinga.

Mes apsipratome su elektros šviesa ir galvojame, kad kitaip ir būti negali.

Tačiau susimąstykite valandėlę. Prisiminkime: mūsų proseniai balana apšviesdavo savo prirūkusią trobelę. . . Prisiminkime: netoli moje praeityje tik miestai ir gal didesni miesteliai šiaip taip buvo aprūpinami elektros šviesa. Turtingieji rūpinosi, kad jų butuose būtų šviesa, jauku, linksma. Kiek darbininkų butų niekados nematė elektros. . . O apie kaimą nėra ko nė kalbėti. Jam elektra buvo nepasiekiamą svajonę.

Kokį perversmą šiandien elektros šviesa padarė lietuviškame kaime! Tik naujoji santvarka pasistatė uždavinį, kad kiekvienoje troboje šviestų elektros šviesa, kad mūsų kaimas atsikratytų baisių praeities palikimu, kad išbristų iš tamsos į šviesą, pasiturintį ir žmonišką gyvenimą. Ir kiek daug jau padaryta per palyginti neilgą pokario laikotarpį.

Jeigu jūs prieš dvejus metus būtumėte patekę į tą tolimą mūsų respublikos kampelį, kuriame aš prieš kurį laiką atsidūriau, jūs būtumėte pamatę, kaip per porą metų iš esmės pasikeitė šio atsilikusio kampelio gyvenimas. Čia žmonių gyvenime, jų buityje įvyko perversmas tikraja to žodžio prasme.

Aš atvykau į Dūkšto rajoną, kur sueina Lietuvos, Baltarusijos ir Latvijos respublikų sienos. Čia dabar skleidžia kolūkiams šviesą "Tautų draugystės" vardą gavusi hidroelektrinė, iškilusi prie plačiųjų Drūkšių ežero vandenų. Čia jus pasitinka didelio Lietuvos mylėtojo ir svajotojo apie šviesesnę žmonių ateitį poeto Adomo Mickevičiaus vardo kolūkis, išsidėstęs puikioje ežero pakrantėje.

Jūs einate iš didelesnio Gaidės kaimo Ma-

čionių ir kitų kaimų pusėn ir, pušynui prasiškyrus, ypač jeigu tai bus diena auštant arba saulei leidžiantis, prieš jūsų akis atsiveria nuostabus ežero reginys. Tolumoje vos gali įžiūrėti kitą krantą. Ten prasideda Baltarusijos respublika.

Kadaise šis kampelis pasižymėjo savo smiltynais, grikliais, šiurkščia paežerio smiltynų žole, kurios geros karvės neėda, ir todėl anksčiau čia vyravo ilgaragių, žemų, menkų karvūčių veislė.

Na, kuo dar jis pasižymėjo? Gal dar sukrypusiomis samanotomis trobikėmis, gerai sulindusiomis į smiltynus, dar, gal būtų, uogomis ir grybais, kurie žiemą čia atstodavo duonos kąsnį. Duona čia anksčiau visada buvo ypatinga: javai čia buvo taip susimaišę su dirsėmis ir kitomis įvairiomis piktžolėmis, kad valstiečiai numojo ranka. Visvien neišskirsi, neišvalysi. . . Malė grūdų ir žolių sėklų mišinį (maždaug per pusę!) ir kepė iš to mišinio kasdieninę duoną. . . Ir į kuinelį graudu būdavo žiūrėti: pats vos pavelka kojas, kyšančias iš įkritusių šonų, o čia dar tempia ratus iki pusės įklampusius smėlyje.

O žmonės, paklauskite?

Žmonės — kaip visur: labai nuoširdūs, geri, moka daug dainų, padavimų apie kažką tai šviesaus, gražesnio, negu jie matė savo buityje kasdieną.

Mes keliese sėdėjome trobikėje: Kalvaitis, Karla, Svedinskis ir aš. . . Ant trupinių apšėto stalo kažkoks žvakigalis — ne žvakigalis, kažkas panašaus "į šviesą." Ji tiek teskleidė taip vadinamos šviesos, kad sunkiai galėjai įžiūrėti ant sienų kažkokius labai jau primitivius ir keistus paveikslus, abrozėlius, seną laikrodį, kuris ėjo gerokai šlubuodamas. Netoli plačios krosnies netvarkingai suversti juodavo kažkokie namų apyvokos daiktai ir kiti rakandai. Prie krosnies triūsė jokio dėmesio neskirianti savo išsuodintai ir taukuotai priejuostei šeimininkė: kažką spirgino tamsoje. . . Kampe ant uslano patogiai tamsoje jautėsi

ir snaudė, lyg tyčia, juodas katinas.

— Kas naujo šalyje? — Paklausė tada kolūkiečiai.

Išėmiau naujausią laikraštį.

Kalvaičio akyse įskilo keista ugnelė. Jis paėmė laikraštį ir patiesė jį ant stalo. Pradėjo skaityti. Bet kaip skaityti? Skaitė, nelyginant uogas rinko: po kruopelę, po raidelę rinko ir

Elektrinė jėgainė "Tautų draugystė".

lipdė, kol sulipdydavo žodį.

Mielas Kalvaitis, jis negali ramiai kalbėti apie savo praeitį. . .

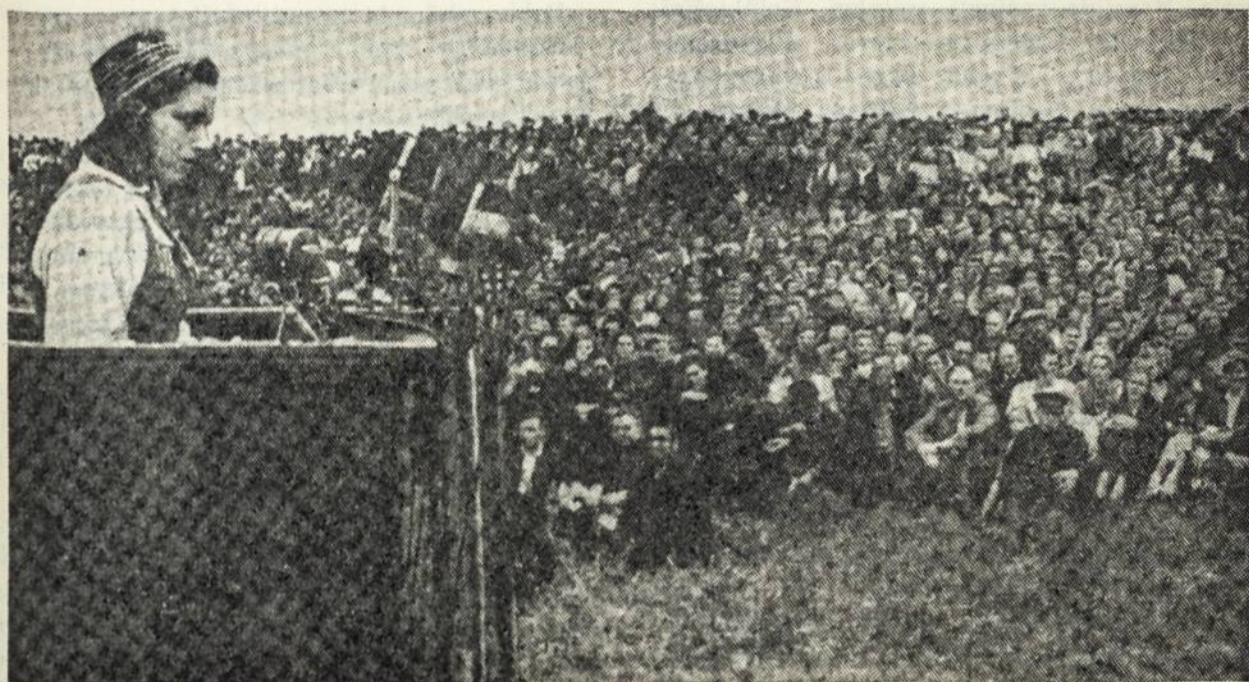
— Kur man buvo išmokti rašto? — sako jis. — Penkerių metų paėmė žąsis ganyti. Žemės, galima sakyti, beveik neturėjome. . . Teko svetimiems dirbti žemę, kurios jie per daug turėjo ir patys savo rankomis neįstengdavo aprępti. . . Nuo aušros iki tamsos su gyvuliais. . . Ir miegodavau su gyvuliais tvarte. Tad kur gi tau skaityti!

— — —
Kolūkiui išsirinkus gerą ir rūpestingą pirmininką, kuris labai pradėjo kolūkiu rūpintis, jame įvyko didelės permainos. Padėjo valdžia. Kilo noras užsiauginti grynų rugių duonos. Valstybė padėjo geresnėmis sėklomis, trąšomis. MTS padėjo traktoriais. Ten, kur leisgyvis kuinelis varsojo paežerės žemę, suūžė traktoriai ir kitos mašinos. Drūkšių pakrantėse pakilo rugiai, stiprūs, geri rugiai. Subangavo kviečiai. Mėlynai pražydo linai. . .

— Pasirodo, kad ir iš mūsų žemės galima šį tą vertingesnio išspausti, — kalbėjo žmonės.

Jie atgavo pasitikėjimą savimi, pajuto savyje daugiau jėgų.

Rudenį kilo sumanymas pradėti elektros

Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos bendromis jėgomis pastatytos elektrinės jėgainės "Tautų draugystė" atidarymo ceremonijos po atviro dangumi. Pranešimą skaitlingam trijų tautų kolūkiečių susirinkimui daro jauna latvė kolūkietė Olga Samburaitė.

stoties statybą.

— Tai juokas — tokį ežerą laikyti be darbo! Pakinkyti jį, tegu tarnauja, tegu dirba žmonėms!

Vieniems, aišku, per sunku. Susitarė su kaimynais baltarusiais ir latviais kolūkiečiais ir pradėjo hidroelektrinės statybą, davę jai "Tautų draugystės" vardą.

— — —

Aš gerai suprantu Kalvaitį, kuris su tokiu užsidegimu ir užsispyrimu pirmas ėmėsi darbo prie elektrinės. . .

Mačiau, kaip į valdybą atėjo visa jaunų mergaičių brigada ir pareiškė:

— Leiskite mums dirbti plytinėje. Norime padėti statyti. . .

— Anksčiau, — aiškino man kolūkiečiai, — to niekad nebūtų buvę. Kur tau: merginos dirbs plytas!

O dabar aš mačiau, kaip saulėje paraudusiais veidais, skarutėmis apsigobusios jaunos mergaitės minkė molį, krovė į formas, piovė plytas, degino jas krosnyje ir išvežiojo.

Bet grįžkime prie Kalvaičio.

Aš, vadinasi, po kurio laiko vėl Drūkšių ežero pakrantėse. Bet šį kartą žiemą.

Ledu ir sniegu apsiklojęs ežeras žymiai sutrumpino kelią į baltarusių pusę, kur statoma stotis. Nereikia važiuoti aplinkui. Kolūkiečiai rogėmis veža tiesiog per ežerą pirmuosius rąstus statybai. Kalvaičio rogės — pirmosios. Viršum rogių plevėsuoja raudona vėliava. Ji kaip paukštė raudonuoja baltoje sniego lygumoje ir veda paskui save kitus. Kalvaitis, aišku, visas sulindęs į kailinius, žingsniuoja šalia rogių, laikydamas rankoje vadeles. Jo veidas gerokai įraudęs, nes spigina gerokas šaltis. Antakiai ir plaukų kuokštė apsamanojusi šerkšnu. . . Jis šypsosi:

— Na, štai — mes ir pradėjome... Dabar tamsai greitai galas ateis. Atvažiuokite po metų, pamatysite, kas čia bus!

Aš atvykau ne po metų, o žymiai greičiau. Pavasaris išardė ledus, įsisiūbavęs ežeras skalavo žaliuojančias pakrantes, saulės spinduliuose spurdėjo pilki vyčiai.

— Atvykote? — tarė Kalvaitis. — Pažiūrėkite, kiek mes padarėme. Netikėsite. Bet tai mes patys, savo rankomis viską pastatėme!

Aš tikrai pamačiau, kiek daug buvo padaryta.

Išaugo, visų pirma, puikūs visuomeniniai pastatai, gyvulių fermos: karvidės, kiaulidės, arklidės, didelis pastatas prieaugliui.

Padėjo valstybė, ir tvartuose atsirado naujos, pieningos veislinės karvės. Kiaulidės pilnos, net vietas neužtenka.

Į šį kampelį pradėjo braute brautis kultūra. Žmonės pasijuto lengviau, išmoko gyventi ir dirbti kolektyve, išmoko dažniau šypsotis ir džiaugtis gyvenimu. Čia būdamas vis mažiau girdėjau sakant žodį "mano" . . . Ir vis dažniau girdėti sakant:

— Mes statome stotį. . . Mes gavome tiek ir tiek derliaus. . . Mes apsidėjome. . . Mes padarysime, kad viskas čia žibės! . . .

Žmonės ima giliai suprasti, kad mes — tai, vadinasi, ir tu, ir jis, ir aš, ir mes visi ir taip pat kiekvienas atskirai daugiau turėsime.

Ir atremontavo, galima sakyti, beveik naujai pastatę gražų mokyklos pastatą. Išbalmino sienas, sudėjo naujas grindis, sustatė naujus suolus. . . Sėdi naujuose suoluose švarūs vaikučiai, pasirišę raudonus pionieriškus kaklaraiščius ir skaito, rašo. Auga nauja karta, laiminga karta.

— Šviesa bus, o savo klubo neturėsime? — svarstė toliau kolūkiečiai. — Kaipgi taip?

— — —

Bet svarbiausia — pati stotis!

Kolūkietis Kazla ramus, neskubas su išvaDOMIS, santūrus, sąžiningas žemdirbys, čiulpia pypkę ir sako:

— Statome daug... Tai, tiesa, ne taip lengva. . . Na, bet kągi. . . Šitokią stotį pastatyti — tai ne juokas. Gerai, valstybė pagelbsti. Kiek čia dirba mašinų, tik pamanykit!

Elektrinė, galima sakyti, augo akyse. Štai, rodosi, neseniai dėjo pirmąjį rąstą toje vietoje, kur dabar stovi stoties mūriukas. Jį paritino kolūkietis Kalvaitis. Plytas pastatui dėjo darbų pirmūnė Gerasimavičiūtė ir latvis kolūkietis Dedelis. O štai baltarusis Skorobogatis vadovavo turbinų montavimui.

Labai prasmingas pasirodė ir stoties pavadinimas — "Tautų draugystė." Visa mūsų didelė šalis rūpinosi tos palyginti su kitomis statybomis gal ir nedidelės statybos darbais. Apie 100 plačiosios šalies gamyklų ir fabriklų vykdė užsakymus ir rėmė "Tautų draugystės" hidroelektrinės statybą.

Maskvos geležinkeliu čia atėjo naujausios

savikrovės mašinos, atkeliavo turbinos ir kt. "Uralmašo" gamykla atsiuntė puikų universalinį agregatą "SUTA," kuris gali atlikti bent aštuonis įvairios paskirties darbus. Gavo ir iš broliškos Ukrainos dovanų: atėjo Charkove gaminti puikūs buldozeriai ir skreperiai, kurie, kasdami čia žemes, pavadavo šimtus darbininkų.

Aš buvau čia praeitų metų vidurvasarį, kaip tik tuo metu, kai susijungė Volga ir Donas, ir pasaulio geografijoje atsirado naujas V. I. Lenino vardo kanalas. Tuo metu iš šio kanalo į "Tautų draugystės" statybą atvyko didelį patyrimą turį inžinieriai ir technikai.

"Tautų draugystės" statytojai jautė iš visur jiems tiesiamą draugišką pagalbą ranką.

Taip augo stotis, taip plėtėsi žmonių akiratis, — jie pajuto mūsų žemės didumą, platumą ir galią. Jie žymiai subrendo. . . Tokiais draugystės pagrindais tvarkosi visas mūsų gyvenimas. Jeigu ne ši draugystė, nebūtų buvę nei tos stoties, nei šimtų tų naujų gamyklų, fabričių, kurie šiandieną puošia mūsų respubliką.

Naujas vėjas padvelkė kaime. Kolūkyje pasidarė dar linksniau. Vakarais ežero pakrantėmis aidėjo jaunimo dainos ir armonikos garsai. . . Į nuobodoką aplinką įsibrovė naujas gyvenimas. Dažniau pasirodydavo kinas. Atvažiuodavo žmonės iš Vilniaus ir iš rajono ir skaitydavo žmonėms paskaitas. Kolūkiečiai patys jautė, kad viskas aplinkui šviesėja.

Troboje, kur aš buvau apsistojęs, išgirdau tokį pasikalbėjimą:

— Mama, man reikia naujos suknelės, batukų, kojinių. . .

— Dukrele, palauk. . . Gausime avanso už darbadienius, ir apsirengsi. . .

— Negaliu laukti. . .

— Nė mėnesio?

— Nė dienos!

— Kodėl gi taip staiga?

— Kaime linksniau pasidarė gyventi. . .

Kas dieną kur nors vakarojame. . . Ką jūs manote? Kaip aš pasirodysiu?

Greitai šias nuotaikas pajuto ir prekyba.

Merginos ėmė spausti kaimo parduotuvės vedėją.

— Nėra čia viso to, ko jūs prašote. Nei tokių batelių, nei šilko. . .

— Kaip tai nėra? padarykit, kad būtų. . .

Manot, kaimo mergaitėms nereikia apsirengti? Manote, mes neuždirbame?

Vasaros pabaiga ir ruduo, lyg tyčia, buvo lietingi. Keliai pabiuro. Statyboje tempai sulėtėjo. Ir čia valstybė atėjo į pagalbą kolūkiečiams, davė elektros motorėlį, kurio pilnai užteko vienam kolūkiui. Kolūkis jau buvo išraizgytas laidais, kiekvienoje pastogėje palubėje kabėjo elektros lemputės. Ir štai vieną vakarą suburzgė motorėlis, ir į palubėse kabančias elektros lemputes iš lėto, tarytum aukso lydinys į stiklines roputes, pradėjo sunktis elektros šviesa. Pirmoji elektra! Ir po valandėlės ant stalo stovinti žibalinė lempa ar skurdus žvakigalis nublanko. Kambarį pripildė skaidri saulėta dienos šviesa. Daug, daug šviesos! . .

Visų pirmiausia aiktelėjo šeimininkė. Ji apsidairė po kambarį, apsižvalgė aplink save ir nustebo. Nušvito šviesa, ir iškilo visi purvu apmūrę pašaliai, visos pakampės, priverstos rakandų ir kitų namų apyvokos daiktų. Ji nežinojo, ko šiuo metu griebtis. Nutraukė savo suodina ir taukuotą žiurštą, puolė prie mažo veidrodėlio šukuotis, sutvarkė savo plaukus. Paskui griebėsi šluotos, išbadė iš po pasuolės kriuksintį ir patogiai ten įsitaisiusį paršiuką, paskui braukė šluotgaliu juodą suodina katiną. . . Paskui išgabeno geldą, išritino kubilą. Nužėrė nuo stalo trupinius. Bet kur tau per vieną minutę sutvarkysi tai, ko per visą gyvenimą nesutvarkė!

— Matai, motin, — burbėjo senukas Svedinskas, — sakiau tau — sutvarkyk, šviesą duos. . . Tamsoje nesimatė, kiek čia purvo pridėjo. . . O štai nušvietė, ir išlindo yla iš maišo. . .

— O tu, seni, irgi savo kelnės susitvarkyk. Lopas kaip juodmargės kulšyje plėmas — apatinės baltuoja. . .

Senukas raudo.

Merginos juokėsi. Senutė pyko.

Viena kitą pirštais badė. Ir kiekviena giliai širdyje jautė: reikia kambarius sutvarkyti, reikia ir pačioms susitvarkyti. . . Šeimininkės skalbė, baltinius mazgojo, šveitė grindis, perstatinėjo daiktus, išgriozdino nereikalingus, baltino sienas, lipino iš miesto parsivežtais apmušalais. Ant stalų atsirado baltos staldengtės, gėlių puodeliai, knygos, laikraščiai, žurnalai. . .

Anksčiau, būdavo, temstant žmonės pava-

karienauja ir ruošiasi gulti. Dabar diena kolūkyje pasidarė nepalyginti ilgesnė. Kaip su naudoti tuos ilgus šviesius vakarus? Kalvaitis sakė:

— Reikėtų, žinoma, laikraštį, kokį žurnalą užsiprenumeruoti. . . Viena kitą knygelę nusipirkti, ar ką? Gyvenimas dar nebaigtas. Dabar, tiesa sakant, gyvenimas tik ir prasideda. Geriau vėliau, negu niekad, kaip tas sako. Galima ir rašto dar pasimokyti... Negi dabar ir į kapą savo visą tamsumą nešies?

— Pirk. . . Bet žiūrėk, būsi mieste — parvežk elektrinę laidynę. O gal ir plytelės reiktų, mažas vaikas, greitomis vis gerai. . .

Ant Kalvaičio stalo dabar kasdieninis svečias — laikraštis. Čia jau spėjo užaugti gero ka knygų krūvelė. Jis per tą laiką nemaža jų perskaitė.

Kiekviena name atsirado elektrinės laidynės, plytelės. Apie 20 kolūkiečių namų įsigijo radijo aparatus....

Ir kaimo gatvėse jau šviesu!

Nors jau buvo vėloka, ir Kalvaičio, ir Karlos, ir Svedinskio namų languose buvo šviesu.

Na, o ten, už miškelio, padangėje kas per

pašvaistė? Padangėje kaip žvaigždžių sėte prisėta elektros lempučių.

— Ten karvidės ir kiaulidės. Dabar ten per naktį šviesu ir švaru.

— Reikės ir naujus namus statyti, — sako Kalvaitis. — Baigsime stotį, pradėsime statyti naujus namus. . .

— — —

Žalią pakrantę skalauja platus ežeras. Praskrenda žuvėdra, pralekia laukinių ančių šeiminėlė. Įkaitęs saulės kamuolys kabo mėlynoje vasaros padangėje. Iš tolo baltuoja gražus naujos stoties pastatas.

Aš žinau, kad ta stotis ne vienintėlė.

Elektros laidai išraizgo visą mūsų respublikos kaimą. Šviesa briaunasi į visus labiausiai atsilikusius kampelius ir išsklaido tamsą, prikelia žmones naujam gyvenimui.

Ateis laikas, kai mūsų kaime nebeliks trobos, kurioje nebūtų elektros šviesos. . .

Šviesa! Tegu ji trykšta iš mūsų upių tėvo Nemuno gelmių, iš visų mūsų upių, upelių ir ežerų! Tegu srovena laidais į kiekvieną miestą ir kaimo pastogę ir įneša daug laimės ir jaukumo į kiekvieno žmogaus židinį.

SVEČIUOSE

Parašė L. S.

Paskutinieji žmonos žodžiai mane supykde. Užuoat atsakęs, dar giliau įlindau į kailinių apykaklę ir paspartinau žingsnį... Dvi dienas lyg pakvaišę ruošėmės kelionėn, važiuom, o dabar staiga nei iš šio, nei iš to murmėt pradėjo. O ir kelio vos kilometras beliko štai, tuoj už beržynėlio prasideda "Aušros" kolūkio laukai. Didelio čia daikto, kad sūtemo. Nuo čia ir užrištom akim brolio trobon pataikyčiau... Apsidžiaugs jis. Tikriausiai nė nesapnavo, kad aplankysiu. O aš — bar, bar, bar į duris — atidaryk, priimk svečius nebuvėlius... Nuo tos minties man net šilčiau pasidarė. Pasiilgau — apsakyk sunku. Tur būt, todėl, kad seniai besimatėm, nė laiškų pastaruoju laiku nesu gavęs. Paskutinį kartą buvau, kai siuntė mane fabriko partinė organizacija į gimtąjį kaimą padėti organizuoti kolūkį. Daug vandens nuo to laiko nutekėjo. Vedžiau, sūnaus susilaukiau, vis tėviškėn apsilankyti ruošiausi, o išėjo tik štai kada —

po trejų metų.

Šala. Jaučiu, kad ir mano ūsai apšerkšnėjo. Lengvutės, sausos snaigės plakasi į veidą, priverčia primerkti akis. Visai sūtemo. Tartum viršum galvos kas būtų maišą užtraukęs ir užrišęs. Per kelis žingsnius nieko nesimato. Aplink kurti tyla. Tik po kojomis skamba sušalęs vieškelis ir lygiai, vienodai gaudžia pakelės telegrafo vielos. Žmonelė nejučiomis prisiglaudžia arčiau. Matyt, nejaukai jai. Mano širdis atlyžta, bet stengiuosi neprodyti ir tyčia piktokai užklausu:

— Tai jau ir sušalai?

Ji nieko neatsakė, tik giliau ant kaktos užsismaukia skarutę ir jau lipte prilimpa prie mano šono.

Štai ir kryžkelė. Pasukam į siaurą, giliu sniegu apneštą keliuką. Na, nuo čia brolio trobą ranka pasiekt galima. Tik pakils ant kalnelio ir nosimi atsiremsi į mažučius jo trobos langus.

— Štai mes ir... — nebaigęs sakinio nutilau. Iš pradžių pagalvojau, kad paklydom, ne tuo keliuku pasukome. Bet apsidairiau ir pamačiau, kad vietovė gerai pažįstama: štai, šitame lauke tuomet rugiai tyvuliavo, o štai, ir vienišas senas beržas, iš kurio vaikystėje ne kartą sulą leisdavome. Bet trobos — nė ženklo. Sakytum žemė būtų prarijusi brolio sodybą. Žengiau dar kelis žingsnius. Nejučiomis nugara nubėgo drebulys. Visur, kiek leido tamsa įžiūrėti, šiaušėsi apsnigtos arimų keteros. Tik skėstelėjau rankomis ir sustojau lyg kojas prišalęs.

— Vincuk, gal ne tuo keliuku pasukom? — susirūpino žmonelė.

— Nors užmušk, o namas stovėjo čia...

— Stovėjo... stovėjo, — supyko žmona. — Sugulvojo iš miesto į kaimą trenktis... Pramongų užsimanė... Tai dabar galėsime kaip šuniukai laukuose Naujus Metus sutikti. Proto nė už kapeikėlę... Še, tas dovanas, rankas baigia ištempti, — atkišo man didoką ryšulį, skirtą brolio vaikams.

Nieko nesakydamas paėmiau ryšulį ir pamažu nužingsniavom į vieškelį. Nutariau luktelt. Gi vistiek sulauksiu ar pėsčio, ar važiuoto. Negi atgal į stotį vilksies?.. Na, o maniškė, kaip užsukta pradėjo liežuviu malti. Ir kaip tik ji mane neišvadino! Netikėliu, užsispyrėliu, Mike-kvailiuku, kone žliumbt pradėjo, kad šventėms į kaimą sugalvojau.

O šaltis spaudė vis stipriau. Prasiskverbė jis ir pro mano naują palatą. Jau nutariau eiti ieškoti kito kaimyno, kai staiga išgirdau kalbos nuotrupas. Žodžiai kaskart artėjo, ryškėjo, o po minutės iš tamsos išnirė dviejų vyriškių figūros. Atsistojau viduryje vieškelio ir užklausiau:

— Vyručiai, ar nežinote kartais, kaip man pas "Aušros" kolūkio brigadininką Laukaitį pataikyti?.. Už šimto kilometrų, iš pačios srities atvažiauvau, o trobos kaip nebūta...

— Aitvaras Laukaičio trobą nusitempė... Che... che... che... — pasigirdo linksmas žmogaus balsas.

— Netaukšk niekų, — sudraudė jį kitas ir pridūrė: — o pats, ar tik nebūsi Laukaičių Vincas...

— O pats iš ko sprendi, — užklausiau.

— Pažįstu, už tai ir sprendžiu, — jis minu-

tėlę patylėjo ir tuoj pridūrė: — Nejau neatsimeni manęs... Kuliešiaus... Na, ten, pabaly gyvenau... — jis nutilo ir brūkstelėjęs degtuką užsidegė cigaretę.

Šokinėjanti degtuko ugnelė apšvietė kailinę kepurę, ilgą, kumpą nosį. Dabar aš jį prisiminiau. Prieš trejus metus jis užsispyręs nenorėjo eiti į kolūkį. Daug teko man šnekėti, ir jis pasiliko mano atmintyje kaip atsilikęs, bukas žmogus, kuriam kalbėk nekalbėk, o jis vis savo, ir gana. Nemėgau aš jo. Gal būt, todėl ir burbtelėjau:

— Prisimenu... kaip neatsiminsi.

— Eime, — tarė jis, matyti, pajutęs nedraugišką mano toną. — Palydėsiu. Mes dabar su tavo broliu kaimynai.

Antrasis vyriškis atsisveikino ir pasuko į keliuką, o mes nužingsniavome vieškeliu tolyn. Man lyg maišas bulvių nuo pečių nukrito. Žmonelė irgi pralinksėjo. Už gero puskilometro, praėjus nediduką eglėnėlį, skaisčia elektros šviesa nutviektas išnirė kolūkio centras. Nė nepasakytum, kad čia kaimas. Gatvių lempos išsirikiavusios, pro langus irgi veržiasi pluoštai ryškios šviesos, visai kaip pas mus, mieste. Kuliešius, žvilgterėjęs į nustečiusius mūsų veidus, paaiškino:

— Šiomet su kaimyniniu kolūkiu upę pažabojome. Va, dabar kokią švieselę ji mums duoda.

Tylėjau. Aš žinojau, kad mūsų kaime jau yra elektra, bet tai, ką pamačiau viršijo visus mano įsivaizdavimus. Atsimenu, prieš kelis metus čia toks užkampis buvo, kad ir aprašyti negalima. Vakare kur ne kur vilko akis spindėdavo. O dabar — elektra... Prie didžiulio, erdvaus, dviaukščio namo būriavosi jaunimas. Iš vidaus plaukė suktinio garsai.

— Klubą pasistatėme, — mostelėjo ranka palydovas. — Jaunimas vakarą ruošia... ir teatrą kartais parodo, — dėstė Kuliešius. Jis valandėlę nutilo, pasitaisė kepurę, tartum drąsindamas save atsikosėjo ir tęsė: — štai ir atėjome. Va, šitas namas mano, o anas — tavo brolio... Aš jau paprašysiu tave, Vincai, neatsisakyk, suteik malonę, nors pusvalandį pas mane...

Aš krestelėjau galvą. O ir šalia stovinti žmona kumščiojo mane alkūne. Ir ką gi man veikti pas jį?! Pradės niekelius taukšti, o tu

jo klausykis. Prieš trejus metus pilnas ausis jis man pribūbnijo. Už tai sausokai burbtelejau:

Ačiū...

— Padėkosi paskum, — nutraukė Kuliešius ir įsikibo į rankovę: — Tu, broliuk, nežinai, kokį man džiaugsmą padarytum... O jeigu tu dėl to, kad aš tada spyriaus... Tai, mes susitarkim šitaip: kas seną atmena, tam — akį lauk!

Ilgokai jis mus įkalbinėjo. Pagaliau nusileidau. Sugriuvome vidun. Kuliešius mus palydėjo į kambarį, o pats nuskubėjo virtuvėn paraginti šeimnininkę. Apsidariau. Pirmiausia į akį krito naujutėlės, dar dažais tebekvepiančios, švariai užtiestos lovos. O kada aš pas jį buvau prieš trejus metus, tai radau drybsantį skarmalų krūvoje. Mat, kaip praturtėjo... kampe ant nedidelio staliuko stovi radijas. Priėjau, pasukinėjau. Veikia. Sienos apkabinėtos paveikslais. Visai kaip mieste įsitaisė. Mat, kaip kolūkyje žmogus ant kojų atsistojo... O purkštavo tada. Aš atsiminiau, jog mane tada ypač erzino tai, jog jis bijojo, kad jis neteksiąs kolūkyje savo "turtų".

Tarpduryje pasirodė šeimnininkė — nedidukė, raudonskruostė moterėlė. Ji į priekyštę nusišluostė rankas ir griebėsi mus sodinti už stalo. Ir ko tik čia nebuvo!

— Kąskit, kąskit... Iš kelionės, išalkę, — ragino svetinga šeimnininkė.

Kuliešius prisislinko arčiau ir suspaudė mano alkūnę. Užklausė šį tą apie miestą, aš burbtelejau puse lūpų ir vėl nutilau. Nesimezgė šneka. Mane vis dar kažkoks nemalonus slogutis slėgė. O Kuliešius, tikriausiai, tai matė. Už tai jis ir stengėsi, kad stiklai vis su kaupu būtų, minutėlės tušti nestovėtų. Greit įsilome. Čia ir kalba pradėjo regztis.

— Aš, brolau, tiesiog pasakysiu, — uždėjęs ranką ant mano peties, dėstė šeimnininkas, — niekad šitaip negyvenau. Ir ne tik aš, visas kolūkis. Pas mus dabar visko, va, kiek, — brūkstelėjo delnu per pabarzdę. — O ir mokytis galima... Ne tik galima, bet reikia... Traktoriai, kombainai, sėjamosios, visa tai mokslo reikalauja. Dabar, kai įsivedėm elektrą, visas mūsų darbas pasikeičia. Kulia elektra, arpuoja, mala, lentas piauna, pašarus ruošia, silosą gamina, karvutes melžia, vis ji — elek-

tra... Tai ne senovės laikai, kada težinojome dalgį ir spragilą.

Klausiausi Kuliešiaus ir savo ausim tikėti nenoriu. Ir ne todėl, kad pas juos toki dalykai darosi. Ne. Šitaip ne viename kolūkyje yra. Bet, todėl, kad visa tai Kuliešius kalba. Ir dar kaip kalba! Vietoje atsilikusio, įerzinto, tamsaus žmogaus, pripratusio niekam netikėti ir niekuo nepasitikėti, su manim kalbėjo visai kitas žmogus, su naujais, drąsiais užmojais. Mes, tarytum pasikeitėme rolėmis. Jeigu anksčiau aš jį įtikinėjau, tai dabar jis, tarytum, mane stengėsi įtikinti, koks turtingas ir gražus yra naujasis gyvenimas. Akys dega, skruostai įraudę, nepažinsi žmogaus. Man net smagu, visai smagus pasidarė. O jis dar labiau palinksta į mane ir tartum kokią paslaptį tyliai taria:

— Be tarybų valdžios mes — nieko... Tai ji — motina tikroji, mus žmonėmis padarė... O aš kvailas, per visą pilvą kvailas buvau...

— Na, rodos susitarėm: kas seną mini, tam — akį lauk!

Valandėlę sėdim tylėdami. Laikrodžio rodyklės artėja prie dvyliktos. Šeimnininkas pastebi, kad mes sėdim tartum ant adatų ir sako:

— Tai dar po vieną... Po paskutinę... — jis pripila stikliukus, valandėlę kažką mąsto, paskum pliaukšteli sau per šlaunis ir pakilęs iš užstalės, taria: — Na, už mūsų valdžią, už mūsų rūpintojėlę!

Paskubom susirankiojome savo ryšulėlius, apsirengiame ir lydymi šeimnininkų einame pro duris. Naktis pasidarė tyli, rami. Aukštybėse mirksi žvaigždės, jauno mėnulio balzana šviesa krenta žemėn, žvilgindama šviežio sniego pusneles. Nuo klubo aiškiai, ryškiai skardena daina... Graži naktis... Kuliešius būtinai užsispiria palydėti iki brolio vartelių. Einame pamažu, visi trys susikibę rankomis. Priešais mus ateina žmogus. Pastebėjęs Kuliešių, jis sustoja ir sako, lyg su priekaištu, lyg juokaudamas:

— Tai ką, Ignai, — ko neateini avansų atsiimti, laukiau, laukiau...

— Prilipai, kaip lapas pirtyje... — užsidegė Kuliešius. — Avansas, avansas... Reikės — atsiimsiu, — jis nutilo, pasitaisė kepurę ir timpltelėjo mus tolyn.

(Tąsa 96 pusl.)

ŠTAI JUMS IR NUOTYKIS

JONAS KAŠKAITIS

"Dirbau didžiulėj aš naugių tirpykloj,
Metų metus vis metalo lydykloj,—
Gnaibė sveikatą man aitrūs garai,
Kol pasidarė visai negerai.

Darbą maniau gal lengvesnį ten gausias—
Juk įvairių ten darbų yra gausiai,
Jei ne viduj, tai lauke dar geriau,—
Prievaždui, girdi, aš taip ir tariau:

Gal už dieninį, naktinį gal sargą—
Plūkiaus juk visą gyvenimą vargų;
Gaučiau gal pensiją kokią už tai,—
Kaulyt kitų nereikėtų dykai.

Prievaždo būta gudruolio ir sukto,—
Sako: "Dabar negaliu ilgai trukti,—
Tai tu, vadinasi, čia darbą meti,
Na ir gerai — atsiras čia kiti.

Eik tu namo sau, išpūtęs krūtinę—
Aš raportuosiu: pečiai tau sutinę,
Dirbt negali... na tai laišką aš tau..."
Tuoju apsigrįžo,— jį tiek tematau.

Gal už savaitės aš gaunu jo laišką,—
Ir jūs matytut, ką ten jis pritraiškė...
Girdi, tu savo valia išėjai,—
Baigta: nutrūko visi čia galai...

Nēr, girdi, šičia darbų tau kitokių,
Tai ir sudieu, ir sau sveikas žinokis...
Ot ir žinokis, ir kas čia daryt?
žmonai sakau: "Ar girdi, Barboryt?

Pas supradentą, pas patį važiuoju,
Pasikalbėsime su juo mes geruoju:
Gal padėjimą jis mano supras,
Gal ir keliutas surasim tikras."

Ten jau aš. Superis dilbt dilbt sumykęs.
Raštinėj tauksi raštus darbininkės.
Sėdžiu aš tyliai ir laukiu sūriai,—
Man jau net tirpti pradėjo nariai.

Superis dėsto sau popierius, varto,
Nieko nedėtas... Gi man net apkarto,—
Suėmė man net paširdžiais diegliai.
Na, prieinu ir žiūriu aš smailiai.

Jis gi, kaip tyčia, kaip nieko nebūta,
Onei pažvelgs... ot tai tau ir keliuta...
"Mister", sakau, "pas'kalbėt atėjau",—
Šast tik pakilo, išėjo ir jau...

Tuoju prie mašininkės priėjęs iš tyko,
Aš ir sakau jai, truputį supykęs:
"Kas gi čia? Superio noriu! Kas bus?"
"Superis", sako, "tur' savo vargus:

Užimtas smarkiai, neturi jis laiko,—
Tų reikalų... Jis tiesiog nesus'vaiko.
Luktelėkit, sėskite,—gal kiek vėliau"...
"Nēr kas daryt, na, palauksiu," sakau.

Laukiu, žiūriu aš, ištyso man akys...
Štai įbildėjo ir jis, kaip patrakęs...
Aš tuoju artyn —ir tariau nekantrus:
"Darbus norėčiau aš dirbt kai kurius..."

Jis, kaip kirviu, ir nukirto aršiausiai:
"Ko tu čia landžioji? Nieko negausi!
Laišką gavai! Tu gi jį supratai!
Pametei darbą,— ir baigta vis' tai!...

Eik tu laukan, negadink tu man kraujo!"
Perpykau. Perimtas antplūdžio naujo,
Atsivėdėjęs kad moviau žandan,—
Net jis apštankęs nuvirto dan-dan!...

Aš pro duris, o čia du policistai —
Tuoju kad griebis man': jų taktą pažįsti,—
Klikt surakino rankas ir kati!
Dūmė per gatves, ir aš jau stoty...

žodį norėjau, o jie man: "Cit, murza!
Snukin tuoju gausi, užčiaupk tą muturzę!"
Aš vėl... Jie: "Srėbtuvę tuoju uždaryk!"
Narvan įstūmė: "Tupėk čia lig ryt!"

Na ir tupiu, kaip ciuliukas sus'rietęs:
Plieno lenta, — tai gulėjimas kietas!
Bluosto sudėt negaliu, tik drebu:
Štai tau—prašykis lengvesnių darbų...

Rytą tuoj klausiu: "Galiu advokatą?..."
Tuoju man ir atveda jį ir pristato.

Aiškinu jam, o jis sako: "Tuoju
Bus čia teisėjas, bus visa aiškiau."

Štai atrakino ir atvedė rūman,—
O advokato to tokis gerumas:
"Viskas gerai, čia tau nieko nebus,
Šitoks dalykas netaip jau skubus."

Užstatai čia surengti... čia teisėjas...
Kaip bus geriau, pamatysiu išėjus.
Laisvas buvau iki teismo laikų,
Teismas įvyko,—pasdarė klaiku!...

Kaltino, būk aš užmušti norėjęs,
Liūdyt prieš man' tenai buvo suėjus
Raštinės jų ten galybė visa,—
Na ir tu lauk, kad išeitų tiesa...

Priteisė trim—iki penketo metų:
Štai jum ir nuotykis — jų čia nereta..."
Baigė žmogynas — ir žiūri blankiai,—
Krust tik jam lūpos ir krust antakiai...

SVEČIUOSE

(Atkelta iš 94 pusl.)

— Klausyk, Vincai, ar teisybė, kad aplink
Maskvą žemę elektra aria? — staiga užklausa jis.

— Teisybė. Pats laikraščiuose skaičiau.

— Ne, jeigu šitaip, tai ir mes neužilgo pradėsime. . . Gi elektros dabar pas mus, va kiek,
— vėl perbraukia delnu pabarzdę. . .

Štai ir brolio namas. Naujutėlis, rodos, taip
ir jauti savo kvapą. Pro langus trykšta šviesa,
girdisi juokas, dainos. Švenčia. Kuliešius tvirtai
man spaudžia ranką ir kalba:

— Štai ir dar vieni meteliai nusirito. . . O
geri metai buvo! Linksmi sutikit ateinančius.
Bus geri. Kitaip ir būtų pas mus negali.

Mes jam pamojame ranka ir stipriai bel-
džiame į duris.

Liaudies Žygiuotė

Mintys sparnuotos, tiesos išduotos,
Plaukia, kur laisvės išdaiga;
Skriaudos vis siaučia, tik liaudis jaučia,
Kad seks to blogo pabaiga.

Nors smarkus nuodas, patamsis juodas
Užstoja geismo mirazus,
Bet viltis stoja, pasikartoja:
Ateis gyvenimas gražus.

Nors plaukė metai, skurdo verpetai
Vargšą surasdavo visur,
Nerada krašto, kurs sunkią našta
Būtų nusitrenkęs bent kur.

Tik kai atėjo ir priartėjo
Spalis-didingas, įstabus,
Padarė pradžia, trenkė į skradžią
Vargšo engėjus nelabus.

Taip nuo to laiko, nieks nesulaiko
Žygio į laisvę pavergtų,
Galingai burias, pastangos kurias,
Atspara auga pasmerktų.

Prieš skriaudas stoja, dėl to kovoja
Gretos pirmūnų nuoširdžių.
Jos neretėja, bet vis tvirtėja:
Siekiasi pergalių didžių.

Kur laisvė žydi, jai to pavydi
Kenkėjai, siurbelės, tranai,
Tamsą palaiko, tiesą sulaiko
Krankia kai alkani varnai.

Menka jų sauja, nebesiliauja
Išprovokuoti žudynes.
Iš to jie tunka, tik liaudis smunka
Į baisias skurdo lindynes.

Bet ji alsuoja, pasiliuosuoja,
Paneigtas ima žmogum būt,
Už laisvę, tiesą, žengia į šviesą,
Nors už tai tenka daug kam žūt.

Tąjį didingą, žygį teisingą
Pastangos juodos neužstos,
Jis eis kaip ejęs, nes paregėjęs
Išeitį vargšas — nesustos.

V. Žilvitis.